

**Protestantse
Kerk**

Rapportage evaluatie beproeving Liedboek 2013

Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk

Generale synode
april 2019
LWK 19-02

Samenvatting

In de afgelopen vijf jaar hebben de gemeenten van de Protestantse Kerk kennis kunnen maken met *Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk (Liedboek 2013)*. Het is nu aan de generale synode om te bepalen of dit liedboek definitief aan de gemeenten kan worden aangeboden als psalm- en gezangboek van de Protestantse Kerk (cf. ordinantie 5.9). Ten behoeve van dat besluit zijn de gemeenten en de classicale vergaderingen geraadpleegd. Uit een peiling onder gemeenten blijkt:

- 81% van de gemeenten gebruikt *Liedboek 2013*. 72% van de gemeenten gebruikt *Liedboek 2013* altijd, in ieder dienst. De gemeenten die het liedboek niet gebruiken, zijn met name te typeren als 'hervormd' en 'gereformeerde bond'.
- Van de gemeenten die *Liedboek 2013* gebruiken in de eredienst, geeft 78% aan deze liedbundel (vrijwel) uitsluitend te gebruiken in de eredienst.
- Gemeenten die *Liedboek 2013* gebruiken zijn overwegend blij met deze liedbundel.
- Liedboek 2013 voldoet aan de meeste criteria die de generale synode eerder voor het samenstellen van het liedboek heeft opgesteld. De gemeenten hebben aarzelingen bij twee aspecten: er zijn te weinig liederen voor kinderen en (met name) jongeren (1) en het aantal liederen dat past bij een evangelische geloofsbeleving is te beperkt (2).
- Ook als de generale synode zou besluiten *Liedboek 2013* niet aan te bieden als "Psalm- en Gezangboek" van de Protestantse Kerk, blijven de gemeenten die het liedboek nu gebruiken dat overwegend ook in de toekomst doen (93%).

De **classicale vergaderingen** staan overwegend positief tegenover het aanbieden van het liedboek als psalm- en gezangboek van de Protestantse Kerk (geen enkele vergadering spreekt zich er tegen uit). Wel zijn er ook hier aarzelingen of Liedboek 2013 wel voor alle stromingen in de Protestantse Kerk voldoende passend is.

Inhoudsopgave

Samenvatting

Inleiding

- 1. Aanleiding en achtergrond**
- 2. Vraagstelling en onderzoeksmethode**
- 3. Reacties gemeenten**
- 4. Reacties klassicale vergaderingen**
- 5. Samenvatting en discussie**

Bijlagen

1. Overzicht antwoorden gesloten vragen (enquête gemeenten)
2. Overzicht antwoorden open vragen (enquête gemeenten)
3. Overzicht reacties klassicale vergaderingen

Inleiding

Voor u ligt een rapportage over de ervaringen van de Protestantse Kerk in Nederland met *Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk*, dat in 2013 het levenslicht zag. Dit liedboek (verder aangeduid als *Liedboek 2013*) is in de afgelopen vijf jaar 'beproefd' door de gemeenten van de Protestantse Kerk. De vraag is nu of de generale synode *Liedboek 2013* definitief aan de gemeenten kan aanbieden als "psalm- en gezangboek" van de Protestantse Kerk (zoals geformuleerd in Ordinantie 5-9). Om deze vraag te beantwoorden, dient de generale synode een eigen afweging te maken. Daarbij dienen (cf. Ordinantie 5-9) de classicale vergaderingen gehoord te worden en dient de inbreng van de gemeenten gehonoreerd te worden (dit is zo afgesproken in 2013, waarover later meer).

Deze rapportage is als volgt opgebouwd:

- In hoofdstuk 1 gaan we in op de aanleiding voor het uitgeven van Liedboek 2013 en de vraag waarom de synode zich over dit liedboek dient uit te spreken.
- In hoofdstuk 2 gaan we in op de methode die is gebruikt om de meningen te peilen van de gemeenten van de Protestantse Kerk resp. de 11 classicale vergaderingen.
- In hoofdstuk 3 bespreken we de ervaringen van gemeenten met Liedboek 2013 in de afgelopen vijf jaar.
- In hoofdstuk 4 geven we de bevindingen van de classicale vergaderingen weer.
- In hoofdstuk 5 vatten we de resultaten samen en bespreken we enkele consequenties.

Verder bevat deze rapportage een aantal bijlagen.

- Bijlage 1: Uitgebreide rapportage uitkomsten enquête gemeenten (gesloten vragen)
- Bijlage 2: Overzicht antwoorden open vragen (enquête gemeenten)
- Bijlage 3: samenvatting reacties classicale vergaderingen.

1. Aanleiding en achtergrond

De reden dat de generale synode een bespreking zal wijden aan *Liedboek 2013* is gelegen in de kerkorde. In artikel 9 van ordinantie 5 staat namelijk dat de generale synode tot taak heeft om "de eenheid in de kerk te bevorderen middels:

- het aanwijzen van een of meer bijbelvertalingen
- het aanbieden van een of meer psalm- en gezangboeken.

De aangewezen bijbelvertalingen en aangeboden psalm- en gezangboeken dienen in de eredienst *bij voorkeur* gebruikt te worden." (Ord. 5.9-1). Daarnaast stelt de generale synoden 'orden vast, die tezamen het dienstboek van de kerk vormen' (Ordinantie 5.9.2).

In 2009 wees de generale synode voor het laatst een bijbelvertaling aan (de Nieuwe Bijbelvertaling - NBV); in 2016 stelde de synode een dienstboek vast. Nu is het aanbieden van een psalm- en gezangboek aan de orde.

Het aanbieden van Liedboek 2013 als psalm- en gezangboek van de Protestantse Kerk heeft een **voorgeschiedenis**. In 2007 gaf de generale synode een opdracht aan de ISK (Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied, waar ook de Protestantse Kerk in is vertegenwoordigd) om een nieuw liedboek samen te stellen, als opvolger voor het *Liedboek voor de Kerken* uit 1973, dat ruim veertig jaar in gebruik is geweest (en in een aantal gemeenten nog steeds gebruikt wordt). Citaat uit de synoderapportage van april 2013 (KTO 13.01):

"Inmiddels is het *Liedboek voor de kerken* veertig jaar oud. Het vertoont een taaleigen en muzikaal karakter, waarin niet iedereen zich meer kan vinden. In grote delen van de kerk leeft de vraag naar vernieuwing van het kerklied¹; sinds 1973 zijn veel nieuwe liederen verschenen, vaak samengebracht in bundels die door gemeenten naast of in plaats van het *Liedboek voor de kerken* worden gebruikt. In de praktijk betekent dit dat in gemeenten van de Protestantse Kerk tal van bundels gebruikt worden, waarbij bovendien de bronnen niet meer herkenbaar zijn doordat de liederen worden opgenomen in een liturgieboekje of getoond met een beamer. Hierdoor verdwijnt het gemeenschappelijk liedboek, als teken van eenheid van de kerk, steeds meer uit zicht."

De Protestantse Kerk was overigens niet de enige opdrachtgever voor een nieuw liedboek. De opdracht werd verleend samen met zeven andere kerkgenootschappen in Nederland en België.

In 2013 was het nieuwe liedboek gereed. In april van dat jaar besloot de generale synode dat dit nieuwe liedboek aan de gemeenten van de kerk kon worden aangeboden ter "beproeving" (term uit ordinantie 5-9, met als betekenis: 'neem de proef op de som'). Daarbij dient vermeld te worden dat de generale synode dit besluit nam zonder het nieuwe liedboek te kennen (dat kwam pas in mei uit); wel werd de synode uitgebreid geïnformeerd over de opzet van het

¹ Tekst uit de overwegingen bij de besluitvorming (2007) over rapport KTO 07.01, "Een nieuw liedboek".

liedboek en de ervaringen van een tiental supervisors uit de Protestantse Kerk die bij het samenstellen van Liedboek 2013 betrokken waren.

Bij de besluitvorming sprak de generale synode nadrukkelijk uit dat de geschiktheid van het nieuwe liedboek slechts uit gebruik door de gemeenten van de kerk zou kunnen blijken. Om die reden ook ontvingen eind 2013 alle kerkenraden een brief van de generale synode met het verzoek om het nieuwe liedboek te gaan gebruiken in de eredienst en daarover na vijf jaar te rapporteren aan de generale synode.

Vijf jaar lang kregen de gemeenten dus de tijd om kennis te maken met het aanbod van ruim 1400 liederen, teksten, gebeden die Liedboek 2013 rijk is. Het liedboek was en is zowel als fysiek boek beschikbaar als digitaal (via Liedboek Online).

2. Vraagstelling en onderzoeksmethode

In 2018 liep de periode van vijf jaar waarin de gemeenten van de kerk konden 'proeven' van Liedboek 2013 ten einde. In het voorjaar van 2018 gaf het moderamen van de generale synode aan cluster Kerk en Werk van de Dienstenorganisatie de opdracht om de ervaringen van de gemeenten met Liedboek 2013 te inventariseren en daarover te rapporteren. Daarbij koos het moderamen voor een evaluatie 'light': een evaluatie die de administratieve belasting van gemeenten, klassicale vergaderingen, generale synode en dienstenorganisatie beperkt houdt. Als evaluatie-instrument werd daarom gekozen voor een online peiling onder de gemeenten van de Protestantse Kerk.²

Verloop onderzoek

Het onderzoek is in september/oktober 2018 uitgevoerd met de onderzoekssoftware van het Panel Protestantse Kerk. Het onderzoek verliep als volgt:

- Begin september kregen alle gemeenten (in de persoon van de scriba) een uitnodiging om een digitale vragenlijst in te vullen. Ze kregen daarvoor een maand de tijd. Circa 48% van alle gemeenten vulde de vragenlijst volledig in. Deze respons is groot genoeg om ze als voldoende representatief te beschouwen voor alle gemeenten van de Protestantse Kerk. (Meer informatie over de onderzoeksopzet treft u aan in bijlage 1.)
- Op 8 oktober ontvingen de elf klassicale vergadering de resultaten van het onderzoek, in de vorm van een uitgebreide rapportage, voorzien van een samenvatting. Ze kregen het verzoek om deze resultaten te betrekken bij hun eigen afweging of *Liedboek - zingen en bidden in huis en kerk* geschikt is om te dienen als psalm- en gezangboek van de Protestantse Kerk. Van negen van de elf klassicale vergaderingen werd een antwoord op de vraag van het moderamen ontvangen.

Van beide peilingen (die onder de gemeenten en die onder de klassicale vergaderingen) treft u in deze rapportage de resultaten aan.

Gekozen beoordelingscriteria

Om de geschiktheid van Liedboek 2013 als psalm- en gezangboek voor de Protestantse Kerk in Nederland te kunnen bepalen, zijn beoordelingscriteria nodig. Die criteria heeft de generale synode bij eerdere besprekingen van het onderwerp al geformuleerd. Zowel de vraagstelling aan de gemeenten als die aan de klassicale vergaderingen is daar op gebaseerd.

Bij de opdracht die de generale synode in 2008 aan de ISK gaf, werden de volgende uitgangspunten meegegeven:

1. het liedboek dient uitdrukking te zijn van de identiteit van de Protestantse Kerk
2. het liedboek houdt rekening met diverse taalvelden en muziekculturen

² Van één gemeente werd eerder al een eigen evaluatie van de ervaringen met Liedboek 2013 ontvangen (namelijk van PG Oosthoek in Hulst). De bevindingen van deze gemeente zijn voor zover mogelijk ondergebracht bij het overzicht van de antwoorden op de open vragen die in de vragenlijst waren opgenomen.

3. de liederen uit het liedboek moeten zingbaar zijn
4. verschillende stromingen in de Protestantse Kerk dienen vertegenwoordigd te zijn
5. de liederen moeten voldoende kwaliteit hebben als kerklied
6. het liedboek dient meer liederen te bevatten die aansluiten bij het kerkelijk jaar³
7. het liedboek dient niet alleen strofische liederen te bevatten
8. het liedboek dient meer liederen te bevatten voor kinderen en jongeren
9. er zijn meer liederen nodig die aansluiten bij hedendaagse werkelijkheid
10. bij de selectie van liederen dient aandacht te zijn voor inclusief taalgebruik.

Deze criteria zijn verwerkt in de vragenlijst die is voorgelegd aan de gemeenten. Criterium 1 (het liedboek dient uitdrukking te zijn van de identiteit van de Protestantse Kerk) is daarbij gecombineerd met criterium 4: Aan de gemeenten is gevraagd of het liedboek voldoende aansluit bij de eigen identiteit van de gemeente. Het idee is dat als voldoende gemeenten aangeven dat het liedboek bij de eigen identiteit past, het liedboek automatisch ook uitdrukking is van de identiteit van de Protestantse Kerk als geheel. (Hierdoor omzeilen we ook de gecompliceerde vraag hoe we de identiteit van de Protestantse Kerk precies zouden moeten definiëren.)

Criterium 5, 6, en 7 zijn niet expliciet bevestigd. Criterium 5 mag als een gegeven worden beschouwd gezien de expertise van de ISK (als uitvoerder van de opdracht van de generale synode). Criterium 6 en 7, daar is door de samenstellers van Liedboek 2013 in principe al aan voldaan; dat hoefde niet expliciet getoetst te worden, zo was de gedachte.

Verder is aan de gemeenten de vraag gesteld of en in welke mate Liedboek 2013 in de eredienst wordt gebruikt. Het gebruik kan worden gezien als een afgeleide van de antwoorden op alle overige gestelde vragen. Bovendien werden met deze extra vraag ook gemeenten die Liedboek 2013 niet gebruiken in de gelegenheid gesteld hun mening te geven.

De onder de gemeenten verspreide enquête bevatte ook een aantal open vragen. Daarin konden alle overige opmerkingen over Liedboek 2013 en/of de eredienst vermeld worden. In de rapportage geven we daar ook aandacht aan.

Tot slot is aan alle gemeenten gevraagd (ook de gemeenten die Liedboek 2013 niet gebruiken) hoe belangrijk ze het vinden dat 1) de Protestantse Kerk een gemeenschappelijk liedboek heeft en 2) de generale synode *Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk* als dusdanig aan de gemeenten aanbiedt.

Hierna vatten we eerst de resultaten van de bevindingen van de gemeenten samen (hoofdstuk 3). We doen dit aan de hand van de (samengevoegde) criteria zoals beschreven in het vorige hoofdstuk. In hoofdstuk 4 geven we een overzicht van de reacties van de klassicale vergadering op de vraag of *Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk* kan worden aangeboden als psalm- en gezangboek van de Protestantse Kerk.

³ De wensen 6 t/m 10 betreffen een vergelijking met het *Liedboek voor de kerken* uit 1973.

3. Reacties gemeenten

In dit hoofdstuk geven we een samenvatting van de resultaten van het onderzoek onder de gemeenten van de Protestantse Kerk. Een meer uitgebreid overzicht van de antwoorden op de gesloten vragen van het onderzoek zijn beschikbaar als bijlage 1. Verder bevat bijlage 1 nadere informatie over de onderzoeksofzet en de representativiteit van de respons. De antwoorden op de open vragen zijn opgenomen als bijlage 2. Ze zijn voor de overzichtelijkheid geordend in een aantal rubrieken.

3.1 Het gebruik van Liedboek 2013 in de gemeenten

Uit het gehouden onderzoek blijkt het volgende:

- 81% van de gemeenten gebruikt Liedboek 2013 in de eredienst.
- 72% van de gemeenten gebruikt Liedboek 2013 altijd, in iedere dienst.
- Van de gemeenten die Liedboek 2013 gebruiken (die 81%) geeft 78% aan dit liedboek (vrijwel) uitsluitend te gebruiken (en dus geen andere bundels).

Het wel of niet gebruiken van Liedboek 2013 is niet willekeurig verdeeld over de gemeenten van de Protestantse Kerk. Nadere analyse geeft aan dat gemeenten die Liedboek 2013 nooit gebruiken vooral te typeren zijn als 'gereformeerde bond' en 'hervormd'.⁴

Tabel A relatie profiel gemeente en gebruik Liedboek 2013

	Hoe vaak gebruikt u Liedboek 2013 in de eredienst?					
Profiel gemeente	Altijd	Vaak	Soms	Nooit	Totaal	N =
Confessioneel	52%	9%	11%	28%	100%	134
Evangelisch	53%	8%	17%	22%	100%	60
Ev. Luthers	86%	9%	0%	5%	100%	22
Gereformeerd	74%	5%	11%	11%	100%	104
Geref. Bond	1%	1%	6%	93%	100%	125
Hervormd	53%	2%	4%	40%	100%	122
Protestants	91%	5%	2%	2%	100%	475
Totaal						1.042

⁴ In bijlage 1 (tabel 4) is de verdeling van de soorten gemeenten over het totaal van gemeenten opgenomen. In de vragenlijst kregen de respondenten de gelegenheid om twee typeringingen aan te vinken die ze passend achtten voor hun gemeente.

Bij de analyse van de onderzoeksgegevens is ook gekeken of het wel of niet gebruik maken van een **beamer** in de dienst invloed heeft op het gebruik van Liedboek 2013.⁵ Immers, bij een digitale presentatie van liederen maakt het praktisch minder uit wat de bron van de gekozen liederen is (en verdwijnt het praktische voordeel om uit één liedboek te zingen). Uit de analyse blijkt dat het wel of niet 'beamen' nauwelijks invloed heeft op de frequentie van het gebruik. (Alleen de gegevens van gemeenten die Liedboek 2013 gebruiken zijn hier opgenomen.)

Tabel B relatie gebruik beamer en gebruik Liedboek 2013

Gebruik beamer	Gebruikt u Liedboek 2013 in de eredienst?			
	Altijd	Vaak	Nooit	Totaal
Ja, in (vrijwel) iedere dienst	84%	9%	8%	100%
Ja, maar niet in iedere dienst	91%	3%	5%	100%
Nee, nooit	95%	4%	2%	100%
Aantal respondenten (N)	678	42	46	766

Tenslotte is gevraagd **welk deel** van de liederen uit Liedboek 2013 de gemeenten gebruiken en of dat in de toekomst zal veranderen. Dat leverde de volgende resultaten op:

- 58% van de gemeenten gebruikt momenteel minstens 40% van het liederenaanbod; 30% gebruikt meer dan 60%.
- Niet elke gemeente hoeft alle liederen uit Liedboek 2013 te gebruiken; op de vraag of het liedboek veel liederen bevat die de gemeente nooit zal gebruiken, geeft 40% een instemmend antwoord; 60% is het niet met de stelling eens.

3.2 Redenen om Liedboek 2013 in het geheel niet te gebruiken

Aan gemeenten die aangeven Liedboek 2013 **niet** te gebruiken, is gevraagd wat daarvoor de redenen zijn. Daarbij zijn ook de criteria bevraagd die voor een nieuw psalm- en gezangboek waren opgesteld (zie hoofdstuk 2). Uit de gegeven antwoorden blijkt dat vooral inhoudelijke / theologische argumenten ten grondslag liggen aan de keuze Liedboek 2013 niet te gebruiken. Het liedboek past volgens de respondenten onvoldoende bij:

- de theologische opvattingen van de gemeente (68%⁶)
- de geloofsbeleving van de gemeente (66%)
- de identiteit van de gemeente (70%).

Daarnaast speelt een rol dat deze gemeenten:

- tevreden zijn met de bundels die ze nu gebruiken (zie bijlage 1 voor een overzicht)
- er geen behoefte is aan verandering.

⁵ De vraag naar het gebruik van beamers in de eredienst is een extra vraag in de enquête onder gemeenten. Daarover wordt in bijlage 1 niet afzonderlijk gerapporteerd.

⁶ Steeds zijn de scores opgeteld van respondenten die het gedeeltelijk of volledig eens waren met de stelling. De volledige scores zijn opgenomen in bijlage 1.

3.3 Inhoudelijke criteria Liedboek 2013

Aan de gemeenten die aangeven Liedboek 2013 wel te gebruiken, is vervolgens gevraagd hoe ze Liedboek 2013 inhoudelijk waarderen. Immers, het feit dat gemeenten het liedboek gebruiken, wil nog niet zeggen dat het daarmee automatisch voldoet aan de in 2007 en 2013 genoemde criteria (al is het wel een sterke aanwijzing). Uit de analyses blijkt dat de gemeenten die Liedboek 2013 gebruiken daar als volgt over denken.

Liedboek 2013:

- bevat voldoende liederen die aansluiten bij de geloofsbeleving van de eigen gemeenteleden (88%)⁷
- sluit voldoende aan bij de theologische opvattingen in de gemeente (90%)
- bevat voldoende liederen die aansluiten bij de muzikale voorkeuren van de gemeente (87%)
- bevat voldoende liederen die de gemeente makkelijk kan zingen (94%)
- sluit voldoende aan bij het taalgebruik in de eredienst (90%)
- bevat voldoende liederen die aansluiten bij de muzikale mogelijkheden van de gemeente (89%).
- houdt voldoende rekening met inclusief taalgebruik (74%).

Het meest kritisch zijn de gemeenten als het gaat om de vraag of Liedboek 2013 voldoende liederen bevat voor **kinderen/jongeren**. Slechts 47% van de gemeenten die Liedboek 2013 gebruiken is het daar mee eens (en 39% oneens; 14% weet het niet). Dit is een stellingname die we bij de antwoorden op de open vragen zullen terugzien.

3.4 Algemene beoordeling van Liedboek 2013

Naast de specifieke beoordeling van Liedboek 2013 is aan de gemeenten die het liedboek gebruiken meer in het algemeen gevraagd naar hun tevredenheid. Daaruit blijkt:

- Kerkenraden zijn overwegend blij met Liedboek 2013 (61% volledig eens, 28% meer eens dan oneens)
- De tevredenheid onder gemeenteleden ligt naar de inschatting van de respondenten iets genuanceerder (48% volledig eens, 41% meer eens dan oneens).
- Een grote meerderheid van de gemeenten blijft Liedboek 2013 zeker gebruiken (79% volledig eens; 15% meer eens dan oneens).
- Ook als de synode zou besluiten Liedboek 2013 niet definitief aan te bieden als psalm- en gezangboek, blijft een overgrote meerderheid van de gemeenten Liedboek 2013 hanteren (93% van de gemeenten die het liedboek nu gebruiken).
- 77% van de gemeenten vindt het belangrijk dat de Protestantse Kerk überhaupt een liedboek heeft dat zoveel mogelijk in alle gemeenten gebruikt wordt (50% volledig eens, 27% gedeeltelijk eens). 61% vindt het belangrijk dat de synode Liedboek 2013 als zodanig aanbiedt aan de gemeenten (38% volledig eens, 23% gedeeltelijk eens).

⁷ Ook hier geldt: Steeds zijn de scores opgeteld van respondenten die het gedeeltelijk of volledig eens waren met de stelling. De volledige scores zijn opgenomen in bijlage 1.

3.5 Inhoudelijke verdieping: antwoorden open vragen

Om de gemeenten de gelegenheid te geven hun beantwoording van de gesloten vragen toe te lichten of aanvullende opmerkingen te maken, bevatte de vragenlijst een aantal open vragen. Dit leverde ruim 400 reacties op, van circa 300 gemeenten (een derde van de gemeenten die aan het onderzoek meewerkten). De reacties gaan over onderwerpen die ook bij de gesloten vragen aan de orde kwamen (zoals de samenstelling van de bundel, de moeilijkheidsgraad van de muziek) maar ook over praktische zaken (zoals de kwaliteit van het papier, de inhoud van begeleidingsbundels).

Het merendeel van de reacties is kritisch van toon. Dat ligt in zekere zin voor de hand: respondenten die aanmerkingen hebben, reageren eerder op een open vraag dan respondenten die overwegend tevreden zijn.

In bijlage 2 zijn alle antwoorden op de open vragen geordend in rubrieken weergegeven. We geven hier een paar grote lijnen aan:

Tevredenheid

Een flink aantal respondenten geeft aan vooral tevreden en blij te zijn met Liedboek 2013. Ook de beschikbaarheid van gebeden en andere teksten wordt daarbij genoemd.

"Er is waardering voor de grote variëteit aan liederen: strofisch, meditatief, verschillende stijlen etc en er is waardering voor de gebeden en teksten, het is een echt gebruikboek."

Begeleidingsbundels

De begeleidingsbundels voor kerkmusici voldoen inhoudelijk niet op alle punten aan de wensen en zijn voor sommigen (organisten) niet goed hanteerbaar vanwege het formaat.

Samenstelling Liedboek

- Er worden liederen gemist uit oudere bundels (met name Liedboek voor de Kerken uit 1973).
- Er worden liederen gemist voor specifieke tijden in het kerkelijk jaar (met name de 40-dagentijd).
- Er worden liederen gemist die bij een specifieke geloofsbeleving passen. Dit geldt met name voor de evangelische geloofsbeleving, maar ook voor de confessionele. Vaak wordt de suggestie gedaan om (meer) liederen op te nemen uit Opwekking, Sela, Hemelhoog.
- Er zijn meer liederen nodig die geschikt zijn voor kinderen en met name voor jongeren. Volgens respondenten hebben jongeren een sterke voorkeur voor de meer evangelische liederen en daar ontbreekt het juist aan.

"Eerder dan verwacht zie ik veel gemeenten de liturgie aanvullen met liederen uit Opwekking, Hemelhoog, liederen van Sela. Wat mij betreft liggen daar echt gemiste kansen. Er zijn genoeg liederen die meer aansluiten bij jongere generaties, die een coupletstructuur hebben die heel goed te zingen zijn (ook met orgel.) Helaas zijn die niet in het Nieuwe Liedboek opgenomen."

Taal en hertaling

- De hertaling van bestaande liederen wordt niet altijd als geslaagd beschouwd. Niet vanwege de kwaliteit van die vertalingen, maar omdat de kerkgangers aan de oude teksten en melodieën gewend waren.
- Voor de één zijn teksten te modern, voor de ander juist niet modern genoeg.

"Veel bekende (lees: oudere) liederen gebruiken taal die vooral jongeren en zeker ook de middengeneratie absoluut niet (meer!) aanspreekt. Daarmee zijn het geen slechte liederen (melodieën worden vaak wel gewaardeerd), maar er is behoefte aan vertaling naar moderner taalgebruik."

Moeilijkheidsgraad muziek

Veel liederen worden muzikaal als te moeilijk beschouwd, vooral voor gemeenten zonder cantorij.

"Omdat de kerk / de gemeente vergrijsd kan er langzaamaan steeds minder. Ik denk dat uiteindelijk heel wat van het liedboek 2013 te hoog gegrepen is, terwijl het in de jaren 90 prima had gekund."

Gebruiksgemak Liedboek

- Veelvuldig wordt als praktisch bezwaar van het (fysieke) liedboek genoemd dat bij het omslaan van een bladzijde de melodie niet wordt herhaald wanneer daar nog resterende coupletten van een lied staan.
- Er is behoefte aan meer online ondersteuning, bijvoorbeeld voor het oefenen van liederen.

"Wat zou het mooi zijn als er filmpjes op Youtube kwamen bij de kinderliederen/liederen voor jongeren bij Liedboek 2013. Nu verliezen we het van alle Opwekking die wel makkelijk aan te leren is via Youtube."

Toekomst Liedboek

- Er worden verschillende suggesties gedaan om in de komende jaren voor aanvullingen op het liedboek te zorgen. Door nieuwe katernen uit te geven, maar ook door voor nieuw digitaal aanbod te zorgen.

"De bundel 2013 gewoon behouden, maar biedt op internet nieuwe mogelijkheden aan, inclusief populaire liederen en nieuwe liederen."

- Respondenten vragen zich af hoe nodig het is dat de synode überhaupt een uitspraak doet over een gemeenschappelijk liedboek.

"Omdat er vanaf de beamer gezongen wordt, zijn alle liederen digitaal op te vragen, ook liederen die niet in het liedboek staan, dus het nut van een nieuw boek wordt niet gezien. Het is nu meer een verzamelbundel/naslagwerk van heel veel liederen."

4. Reacties classicale vergaderingen

Van de elf classicale vergaderingen hebben er negen gereageerd op de vraag van (het moderamen van) de generale synode om hun gedachten te laten gaan over het voorstel om Liedboek 2013 aan te bieden aan de gemeente als psalm- en gezangboek van de Protestantse Kerk in Nederland.⁸

De reacties kunnen als volgt worden samengevat (een meer uitgebreide samenvatting van de reacties is opgenomen als bijlage 3):

- 2 vergaderingen doen verslag van hun besprekingen maar geven geen antwoord op de vraag van het moderamen (CV Utrecht en CV Zuid-Holland Noord). Uit de weergave van de besprekingen wordt wel duidelijk dat in beide classes een minderheid van de gemeenten Liedboek 2013 niet gebruikt in de eredienst.
- 4 vergaderingen stemmen zonder meer in met het voorstel (of maken alleen een opmerking die die instemming niet wezenlijk nuanceert) (CV Groningen-Drenthe, CV Friesland, CV Gelderland Zuid & Oost, CV Brabant-Limburg en Réunion Wallonne).
- 1 vergadering (CV Veluwe) geeft aan dat zij kan instemmen met het voorstel maar dat dit geen unaniem besluit was.
- 2 vergaderingen kunnen wel instemmen met het aanbieden van Liedboek 2013 als psalm- en gezangboek maar geven daarbij een nuancering of een voorbehoud aan: CV Overijssel-Flevoland geeft aan dat Liedboek 2013 niet exclusief als psalm- en gezangboek van de Protestantse Kerk gezien moet worden (omdat veel gemeenten ook andere bundels gebruiken); CV Delta stemt 'schoorvoetend' in met het voorstel. Deze terughoudendheid heeft vooral te maken met 1) de moeilijkheidsgraad van een deel van de liederen en 2) twijfel of de verschillende stromingen in de Protestantse Kerk wel voldoende zijn vertegenwoordigd in deze liedbundel.

Samenvattend betekent dit dat er in de classicale vergaderingen wel draagvlak is voor het definitief aanbieden van Liedboek 2013, maar dat dit geen volmondig 'ja' is. Deze conclusie strookt met de kwantitatieve uitkomsten van de enquête onder de gemeenten en ook met de opmerkingen die gemaakt zijn als antwoord op de open vragen in de enquête.

⁸ Van de classicale vergaderingen Noord-Holland resp. Zuid-Holland Zuid werd geen inhoudelijke reactie ontvangen.

5. Samenvatting en discussie

5.1 Samenvatting

De overgrote meerderheid van de gemeenten geeft aan Liedboek 2013 te gebruiken; en een ruime meerderheid is ook tevreden over / blij met het liedboek. Ze gebruiken een ruim deel van de aangeboden liederen. (Uit het onderzoek is niet op te maken welke (rubrieken van) liederen veel of juist weinig gezongen worden.)

Algemeen gesteld voldoet Liedboek 2013 in ruimte mate aan de inhoudelijke eisen die in 2007 en 2013 aan het nieuwe liedboek zijn gesteld; de nuancering die met name bij de beantwoording van de open vragen wordt aangebracht, weegt blijkbaar niet zo zwaar dat Liedboek 2013 daarmee als onvoldoende geschikt voor gebruik in de eredienst wordt beschouwd.

Een kleine minderheid van de gemeenten gebruikt het liedboek niet. Dit zijn vooral gemeenten die zichzelf typeren als 'gereformeerde bond' en 'hervormd'. Naar hun mening voldoet Liedboek 2013 juist niet aan de inhoudelijke eisen. Zij herkennen in het liedboek onvoldoende hun identiteit, theologie en geloofsbeleving.

Gemeenten die Liedboek 2013 **wel gebruiken** wijzen op twee aan het liedboek gestelde eisen die minder goed uit de verf zijn gekomen (ook enkele classicaal vergaderingen leggen hier de vinger op):

- Met name uit de antwoorden op de open vragen wordt duidelijk dat het aandeel liederen die passen bij een evangelische geloofsbeleving is ondervertegenwoordigd in Liedboek 2013.
- Het voornaamste bezwaar tegen de samenstelling van het liedboek is dat er volgens de gemeenten onvoldoende liederen voor kinderen en jongeren in staan. Uit de antwoorden op de open vragen wordt duidelijk dat met name het ontbreken van voldoende liederen die jongeren aanspreken sterk samenhangt met het hiervoor genoemde tekort aan 'evangelische' liederen.

5.2 Discussie

Op basis van de bevindingen uit deze rapportage ligt het voor de hand om *Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk* inderdaad aan de gemeenten aan te bieden als Psalm- en Gezangboek van de Protestantse Kerk. Daarmee wordt dan wel geaccepteerd dat een specifiek deel van de gemeenten (met als profiel gereformeerde bond / hervormd) het gemeenschappelijke liedboek niet gebruikt en het liedboek in dat opzicht niet slaagt als teken van en middel tot eenheid in de kerk (ordinantie 5-9).

Bij de uiteindelijke afweging moet ook bedacht worden dat het voor veel gemeenten weinig zal uitmaken wat de generale synode besluit (althans, volgens de peiling onder de gemeenten). De gemeenten die Liedboek 2013 nu gebruiken, geven namelijk in grote meerderheid aan dat te blijven doen, ook als de synode zou besluiten het Liedboek niet aan

te bieden. Een flink deel van de gemeenten vindt het overigens wel belangrijk dat de Protestantse Kerk een liedboek heeft dat zoveel mogelijk in alle gemeenten gebruikt wordt.

Een belangrijke vraag is hoe om te gaan met twee belangrijke (samenhangende) kanttekeningen, gemaakt door gemeenten die Liedboek 2013 gebruiken:

- Het liedboek bevat te weinig liederen die passen bij een evangelische geloofsbeleving
- Het liedboek bevat te weinig liederen voor kinderen en (met name) jongeren.

De gemeenten doen daar zelf verschillende suggesties voor (zie bijlage 2):

- accepteren dat gemeenten ook andere bundels gebruiken
- afzonderlijke katernen (doen) uitgeven
- on-line aanbod van liederen (laten) uitbreiden
- (of toch): ontbrekende liederen toevoegen (zowel in de papieren als in de digitale uitgave).

Een oplossing die aansluit bij de laatste suggestie is dat er toch een nieuwe editie komt van Liedboek 2013, met door de generale synode gewenste aanpassingen. Voordeel is dat dan ook een aantal praktische problemen verholpen zou kunnen worden (zoals het ontbreken van muzieknotatie op vervolgpagina's).

Nog even afgezien van de vraag of dat praktisch te regelen is (en of de Protestantse Kerk daar overeenstemming over kan bereiken met de andere deelnemende kerkgenootschappen): Het is wel de vraag of gemeenten en gemeenteleden die fysieke liedboeken hebben aangekocht daar erg blij mee zullen zijn en inderdaad nieuwe liedboeken zullen aanschaffen. Voor gemeenten die voornamelijk of uitsluitend gebruik maken van Liedboek Online zal een nieuwe editie van Liedboek 2013 minder consequenties hebben, omdat ze toch al uitsluitend de liederen 'afnemen' die ze in de eredienst gebruiken. Bij hen zal eerder de wens leven om niet zozeer liederen uit het huidige aanbod van Liedboek Online vervangen te zien als wel om extra liederen toegevoegd te zien. (Uitbreiding van het online aanbod van liederen zal voor hen voldoende zijn.)

Of het (blijven) aanvullen van het repertoire van *Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk* wenselijk is, hangt ook af van de vraag of de generale synode het zinvol en realistisch vindt om een stempel te blijven drukken op de liederenkeuze in gemeenten van de Protestantse Kerk. Zo'n afweging vraagt nadere overdenking en het is wellicht niet nodig dat de generale synode daar nu al een besluit over neemt. Een dergelijke bezinning hoeft een besluit om Liedboek 2013 nu definitief aan te bieden als (een) psalm- en gezangboek voor de Protestantse Kerk niet in de weg te staan.

5.3 Vervolg

Een mogelijkheid om met de beschreven dilemma's om te gaan is:

1. De generale synode biedt *Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk* inderdaad nu aan als **een** Psalm- en Gezangboek van de Protestantse Kerk; de expliciete aanduiding dat het liedboek geen exclusieve functie heeft, geeft specifiek de ruimte aan plaatselijke gemeentes om ook uit andere bundels te zingen, maar ook de ruimte om aan het huidige liederenaanbod in de toekomst liederen toe te voegen.
2. De generale synode legt daarna aan ISK en de uitgever van *Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk* de uitkomsten van deze evaluatie voor (inclusief de wensen, opmerkingen en suggesties bij de open vragen, en inclusief de inbreng van de generale synode zelf), met de vraag om aan de synode voorstellen te doen voor het in de toekomst actueel houden van een gemeenschappelijke liederenschat voor gebruik in de gemeenten van de Protestantse Kerk in Nederland, met inachtneming van de uitkomsten van de evaluatie.
3. Op een later te bepalen moment kijkt de generale synode nog eens naar de inhoud van ordinantie 5-9, waar het gaat om de rol van de generale synode bij het vaststellen, aanbieden, aanwijzen van een gemeenschappelijke bijbelvertaling, psalm- en gezangboek resp. gemeenschappelijk dienstboek voor de gemeenten van de Protestantse Kerk.

Bijlagen

Bijlage 1

Rapportage online onderzoek onder gemeenten

0. Inleiding

Voor u liggen de uitgebreide resultaten van het online onderzoek naar *Liedboek 2013* (*Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk*). Dit onderzoek is in opdracht van het moderamen van de generale synode afgelopen september gehouden onder alle (wijk)kerkenraden van de Protestantse Kerk in Nederland. Met een respons van 48% is dit onderzoek zeer bruikbaar voor de afweging die de generale synode in april 2019 moet maken: het wel of niet (definitief) aanbieden van *Liedboek 2013* aan de gemeenten als "Psalm- en Gezangboek" van de Protestantse Kerk.

Het onderzoek is uitgevoerd door de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk, met gebruikmaking van de onderzoekssoftware van het Panel Protestantse Kerk.

Opbouw rapportage

Eerst geven we kort aan hoe het onderzoek is opgezet en geven we uitleg over de respons op de enquête. Daarna komen de resultaten aan de orde. Ze zijn gekoppeld aan de hoofdvragen van het onderzoek; de hoofdvragen zijn afgeleid van de eisen die de synode in ⁹ 2007 bij het samenstellen van *Liedboek 2013* aan deze bundel heeft gesteld.

Opzet onderzoek

Voor deelname aan het onderzoek zijn uit LRP de adressen van alle (wijk)kerkenraden geselecteerd. Algemene kerkenraden ontvingen geen uitnodiging, om dubbel invullen en verwarring daarover te voorkomen.

In de praktijk bleek dit adressenbestand niet volkomen; circa 10% van de adressen ontbrak of bleek niet bereikbaar ('bounces'). Een oorzaak is dat kerkenraden tegenwoordig zelf hun contactgegevens bij moeten houden in LRP; in de praktijk gaat dat nog niet altijd goed. Ook bleek een aantal gemeenten alleen een AK-adres te hebben doorgegeven, waardoor zij in het geheel geen uitnodiging voor het onderzoek hebben ontvangen (om de reden die hiervoor is genoemd.)

Op 7 september ontvingen alle geselecteerde kerkenraden een e-mail (uit naam van de preses van de generale synode), met een uitnodiging om aan het onderzoek mee te doen. Op 28 september kregen de gemeenten die nog niet reageerden een herinneringsmail. Als einddatum voor het invullen werd 5 oktober genoemd. Een klein aantal kerkenraden gaf aan meer tijd nodig te hebben. Reacties die voor 1 januari 2019 binnen waren, werden alsnog meegenomen in deze rapportage. Ook ontvingen we enkele losse reacties van gemeenten, die de vragenlijst te uitgebreid vonden.

In de vragenlijst waren ook vragen opgenomen over de eredienst die niet direct te maken hebben met *Liedboek 2013*. Over deze onderdelen van de vragenlijst rapporteren we nu niet.

⁹ Om gemeenten die ten onrechte geen uitnodiging ontvingen toch op het spoor van de evaluatie te zetten, is medio september een bericht gepubliceerd in de digitale nieuwsbrief van de Protestantse Kerk, waarin melding werd gedaan van het onderzoek. Naar aanleiding hiervan vroegen circa 10 kerkenraden om toegang tot de vragenlijst, waarna zij de enquête alsnog invulden.

Respons

De respons van het onderzoek is uitgekomen op 48%. Naar inschatting van de onderzoekers hebben daarmee voldoende kerkenraden aan het onderzoek meegedaan om een representatief beeld te geven van het gebruik en de acceptatie van *Liedboek 2013* door alle gemeenten van de Protestantse Kerk. Aanwijzingen hiervoor zijn:

- De verdeling van de respons over de verschillende 'stromingen' in de Protestantse Kerk komt overeen met vergelijkingscijfers die de Dienstenorganisatie daarover heeft. Zo rekent 14% van de deelnemende gemeenten zich tot de Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk en ziet 11% zich in de eerste plaats als 'gereformeerd' en 50% als een protestantse gemeente. Het aantal evangelisch-lutherse gemeenten in het onderzoek is 2%; dat percentage komt overeen met het werkelijke aandeel lutherse gemeenten in de Protestantse Kerk.¹⁰
- Aan het onderzoek nemen zowel kleine als grote gemeenten deel. De verdeling over 5 categorieën gemeenten komt voldoende overeen met diezelfde verdeling in het totaal van gemeenten in de Protestantse Kerk. Alleen kleine gemeenten (0-100 leden) zijn licht ondervertegenwoordigd.

Tabel 0 - verdeling gemeenten over categorieën van omvang (belijdende leden)

Categorie	Respons vragenlijst		Verdeling Protestantse Kerk	
	In aantallen	Aandeel	In aantallen	Aandeel
0 - 100	91	10%	309	16%
101 - 200	174	19%	385	20%
201 - 300	179	20%	332	18%
301 - 400	115	13%	252	13%
> 400	323	35%	632	33%
Niet bekend		3%		
Totaal	910	100%	1910	100%

Resultaten 1 - Het gebruik van *Liedboek 2013*

¹⁰ Zie ook tabel 4, verderop in deze rapportage.

Een belangrijk doel van het laten samenstellen van *Liedboek 2013* was om daarmee als Protestantse Kerk over een "psalm- en gezangboek" te beschikken dat door zoveel mogelijk gemeenten gebruikt kan worden. Als je kijkt naar de kwantiteit (het aantal gemeenten dat *Liedboek 2013* gebruikt), dan lijkt dat doel redelijk te zijn bereikt (tabel 1).

Tabel 1

Gebruikt uw gemeente <i>Liedboek 2013</i> in de eredienst?	N = 910
Nee, nooit	19%
Ja, soms	4%
Ja, vaak	5%
Ja, altijd	72%

Om na te gaan in welke mate *Liedboek 2013* door gemeenten gebruikt wordt, is ook gevraagd of zij vooral uit *Liedboek 2013* zingen of dat ze daarnaast (vooral) liederen uit andere bundels gebruiken. De antwoorden leveren het volgende beeld op.

Tabel 2

We zingen naast <i>Liedboek 2013</i> overwegend uit andere bundels	N = 738
volledig oneens	47%
meer oneens dan eens	29%
meer eens dan oneens	13%
volledig eens	11%

Samenvattend betekent dit dat circa 25% van de gemeenten die *Liedboek 2013* gebruiken, daarnaast vooral liederen uit andere bundels zingt.

Om een **meer volledig beeld** te krijgen van het gebruik van liedbundels in de gemeenten van de Protestantse Kerk is aan alle gemeenten gevraagd welke liedbundels zij in de eredienst gebruiken. Dat levert het overzicht op dat in tabel 3 is weergegeven. De bundels staan in volgorde van populariteit.

NB: Respondenten konden zoveel bundels aangeven als ze wilden.

Tabel 3

Welke liedboeken gebruikt uw gemeente in de eredienst?	N = 910
Liedboek <i>Zingen en bidden, in huis en kerk</i> (incl. Friese versie) (In deze rapportage verder afgekort tot <i>Liedboek 2013</i>)	81%
Evangelische Liedbundel	20%
Liedboek voor de kerken (1973)	18%
Psalmen 1773	14%

Hemelhoog	8%
Op Toonhoogte	7%
Joh. de Heer	5%
Geroepen om te zingen	5%
Weerklank	5%
Psalmen 1968	4%
Alles wordt nieuw	4%
Zelf samengestelde bundel	4%
Hervormde bundel 1938	3%
Anders, waaronder liederen uit "Opwekking"	13%

Om te weten te komen of het niet gebruiken van *Liedboek 2013* samenhangt met de kerkelijke ligging van gemeenten, hebben we twee aanvullende analyses uitgevoerd:

- Tabel 4 geeft de relatie aan tussen (wel/niet) gebruik en kerkelijke ligging.¹¹
- In tabel 5 geven we aan uit welke liedbundels gezongen wordt in gemeenten die *Liedboek 2013* niet gebruiken.

Tabel 4

Typering gemeente	Alle gemeenten	Gebruiken Liedboek 2013 niet
Confessioneel	14%	21%
Evangelisch	6%	7%
Gereformeerd	11%	7%
Gereformeerde Bond	14%	65%
Hervormd	13%	27%
Oecumenisch	9%	1%
Midden-Orthodox	13%	1%
Protestants	50%	4%
	N = 910	N = 172

Toelichting tabel 4:

¹¹ De kerkelijke ligging is uitgevraagd door een lijst voor te leggen met typering van kerkelijke gemeenten. Respondenten konden maximaal twee typering aanvinken als zijnde 'passend' bij hun eigen gemeente.

- Respondenten konden maximaal twee typeringen van hun gemeente aanvinken. Daardoor komen de totalen niet op 100% uit.
- De percentages in de rechter kolom geven aan hoe de gemeenten die *Liedboek 2013* niet gebruiken hun gemeente typeren. Vooral gemeenten die zich typeren als "Gereformeerde Bond" zijn oververtegenwoordigd in deze groep.

Tabel 5 laat zien welke liedbundels gebruikt worden in gemeenten die *Liedboek 2013* niet gebruiken in de eredienst.

Tabel 5

Welke liedboeken gebruikt uw gemeente in de eredienst?	Alle gemeenten	Gemeenten die LB2013 niet gebruiken
Psalmen 1773 ("oude berijming")	14%	66%
Liedboek voor de kerken (1973)	18%	36%
Op toonhoogte	7%	25%
Weerklank	5%	23%
Evangelische Liedbundel	21%	13%
Psalmen 1968	4%	10%
Hervormde bundel 1938	3%	10%
Joh. de Heer	5%	7%
Anders, waaronder "Opwekking"	13%	13%
	N = 910	N = 172

Hierna gaan we eerst nader in op motieven van gemeenten om *Liedboek 2013* **niet** te gebruiken. Daarna besteden we uitgebreid aandacht aan de ervaringen van gemeenten die *Liedboek 2013* wel gebruiken.

Resultaat 2 - Redenen om Liedboek 2013 niet te gebruiken

Aan de respondenten van kerkenraden/gemeenten die *Liedboek 2013* **niet gebruiken**, is gevraagd wat daarvoor de belangrijkste redenen zijn geweest. Die vragen zijn gesteld in de vorm van stellingen. De stellingen zijn onder andere gebaseerd op de eisen die de generale synode heeft gesteld aan de inhoud en samenstelling van het liedboek:

1. Het liedboek dient uitdrukking te zijn van de identiteit van de Protestantse Kerk
2. Het liedboek dient rekening te houden met de diverse taalvelden en muziekculturen in de kerk
3. De liederen uit het liedboek moeten zingbaar zijn
4. Verschillende stromingen in de Protestantse Kerk dienen vertegenwoordigd te zijn.¹²

Hierna treft u de resultaten aan (tabel 6 t/m 13).

¹² In feite is dit punt ook al aan de orde geweest in het vorige onderdeel van de rapportage.

Tabel 6

Liedboek 2013 past niet bij de theologische opvattingen van onze gemeente	N = 172
volledig eens	43%
meer eens dan oneens	25%
meer oneens dan eens	7%
volledig oneens	7%
weet niet	18%

Tabel 7

Liedboek 2013 past niet bij de muzikale mogelijkheden van onze gemeente	N = 172
volledig eens	19%
meer eens dan oneens	22%
meer oneens dan eens	21%
volledig oneens	13%
weet niet	25%

Tabel 8

Liedboek 2013 past niet bij de geloofsbeleving van onze gemeente	N = 172
volledig eens	35%
meer eens dan oneens	31%
meer oneens dan eens	9%
volledig oneens	7%
weet niet	18%

Tabel 9

Liedboek 2013 past niet bij de geloofstaal die onze gemeente gewend is	N = 172
volledig eens	39%
meer eens dan oneens	28%
meer oneens dan eens	10%
volledig oneens	5%
weet niet	18%

Tabel 10

Liedboek 2013 past niet bij de identiteit van onze gemeente	N = 172
volledig eens	48%
meer eens dan oneens	22%
meer oneens dan eens	8%
volledig oneens	4%
weet niet	18%

Tabel 11

We zijn tevreden met de liedbundels wie we gebruiken	N = 172
volledig eens	67%
meer eens dan oneens	19%
meer oneens dan eens	4%
volledig oneens	4%
weet niet	6%

Tabel 12

We hebben geen behoefte aan verandering	N = 172
volledig eens	29%
meer eens dan oneens	35%
meer oneens dan eens	19%
volledig oneens	8%
weet niet	9%

Tabel 13

Introductie van een nieuw liedboek is voor ons te kostbaar	N = 172
volledig eens	7%
meer eens dan oneens	9%
meer oneens dan eens	17%
volledig oneens	43%
weet niet	24%

Samenvattend:

Er liggen vooral inhoudelijke argumenten ten grondslag aan het niet gebruiken van *Liedboek 2013*. Tevredenheid over bestaande / andere bundels speelt ook een belangrijke rol. De huidige muzikale mogelijkheden van de gemeente worden niet zozeer als een belemmering gezien om *Liedboek 2013* in te voeren. Dit geldt in nog sterkere mate voor de eventuele

kosten van de overgang naar een nieuwe liedbundel. Dit wordt nauwelijks als een belemmering gezien.

Verder valt op dat een relatief groot aantal¹³ gemeenten aangeeft niet goed een antwoord op de vragen te kunnen geven ('weet ik niet'). Dat is tegelijkertijd ook begrijpelijk op het moment dat een gemeente onbekend is met *Liedboek 2013*.

Resultaat 3 - Ervaringen in het gebruik van Liedboek 2013

Aan de gemeenten die *Liedboek 2013* in de eredienst gebruiken (80% van alle gemeenten) is gevraagd naar hun specifieke ervaringen met het liedboek. Bij de vraagstelling stonden de uitgangspunten centraal die de generale synode in 2008 heeft geformuleerd bij de opdracht de bundel samen te stellen.

1. Het liedboek dient uitdrukking te zijn van de identiteit van de Protestantse Kerk
2. Het liedboek dient rekening te houden met de diverse taalvelden en muziekculturen in de kerk
3. De liederen uit het liedboek moeten zingbaar zijn
4. Verschillende stromingen in de Protestantse Kerk dienen vertegenwoordigd te zijn.

Daarnaast is meer informatie gevraagd over het daadwerkelijke gebruik van *Liedboek 2013*: welke deel van het aanbod van 1400 liederen en teksten gebruiken de gemeenten?

Tabel 14

Welk deel van de liederen uit Liedboek 2013 heeft uw gemeente gebruikt?	N = 738
0-20%	8%
21-40%	25%
41-60%	28%
61-80%	15%
81-100%	15%
weet ik niet	9%

Tabel 15

Liedboek 2013 bevat veel liederen die we als gemeente nooit zullen zingen	N = 738
volledig oneens	19%
meer oneens dan eens	41%
meer eens dan oneens	23%
volledig eens	17%

¹³ Namelijk: in vergelijking met de meeste andere vragen uit het onderzoek.

Tabel 16

Liedboek 2013 bevat voldoende liederen die aansluiten bij de geloofsbeleving van onze gemeenteleden	N = 738
volledig oneens	2%
meer oneens dan eens	7%
meer eens dan oneens	30%
volledig eens	58%
weet ik niet	3%

Tabel 17

Liedboek 2013 sluit voldoende aan bij de theologische opvattingen in onze gemeente	N = 738
volledig oneens	1%
meer oneens dan eens	6%
meer eens dan oneens	37%
volledig eens	53%
weet ik niet	3%

Tabel 18

Liedboek 2013 sluit voldoende aan bij de muzikale voorkeuren van onze gemeente	N = 738
volledig oneens	3%
meer oneens dan eens	8%
meer eens dan oneens	41%
volledig eens	46%
weet ik niet	2%

Tabel 19

Liedboek 2013 bevat voldoende liederen die onze gemeente makkelijk kan zingen	N = 738
volledig oneens	2%
meer oneens dan eens	3%
meer eens dan oneens	33%
volledig eens	61%
weet ik niet	2%

Tabel 20

Liedboek 2013 sluit voldoende aan bij het taalgebruik in onze eredienst	N = 738
volledig oneens	2%
meer oneens dan eens	6%
meer eens dan oneens	36%
volledig eens	54%
weet ik niet	2%

Tabel 21

Liedboek 2013 bevat voldoende liederen voor kinderen/jongeren	N = 738
volledig oneens	10%
meer oneens dan eens	29%
meer eens dan oneens	31%
volledig eens	16%
weet ik niet	14%

Tabel 22

Liedboek 2013 bevat voldoende liederen die aansluiten bij de muzikale mogelijkheden van onze gemeente	N = 738
volledig oneens	2%
meer oneens dan eens	6%
meer eens dan oneens	37%
volledig eens	52%
weet ik niet	3%

Tabel 23

Liedboek 2013 houdt voldoende rekening met inclusief taalgebruik	N = 738
volledig oneens	2%
meer oneens dan eens	8%
meer eens dan oneens	37%
volledig eens	37%
weet ik niet	16%

Samenvattend:

- Gemeenten gebruiken een ruim aandeel van het aanbod van liederen in *Liedboek 2013*. Uit de resultaten van dit onderzoek is niet op te maken of er (groepen) liederen zijn die nauwelijks of niet gebruikt worden.
- De kerkenraden vinden overwegend dat er voldoende liederen in *Liedboek 2013* staan die passen bij de identiteit, de geloofstaal, de theologische opvattingen en de muzikale mogelijkheden van de gemeente. Ook vinden de kerkenraden overwegend dat *Liedboek 2013* voldoende rekening houdt met inclusief taalgebruik.
- 39% van de kerkenraden vindt dat *Liedboek 2013* onvoldoende liederen bevat voor kinderen en jongeren. Dit is de minst positieve score van alle tevredenheidsvragen.

Resultaat 4 - overkoepelende mening over *Liedboek 2013*

Aan de kerkenraden is via een aantal afzonderlijke vragen ook om een meer overkoepelende mening over *Liedboek 2013* gevraagd. Allereerst is aan alle kerkenraden (dus ook aan gemeenten die *Liedboek 2013* niet gebruiken) gevraagd hoe belangrijk ze het vinden dat de Protestantse Kerk een gemeenschappelijk Psalm- en Gezangboek heeft (tabel 24) en dat de generale synode daar ook een besluit over neemt (tabel 25). In beide tabellen laten we in een extra kolom zien dat de gemeenten die *Liedboek 2013* niet gebruiken, significant anders op deze stellingen reageren.

Tabel 24

Het is belangrijk dat de Protestantse Kerk een liedboek heeft dat zoveel mogelijk in alle gemeenten gebruikt wordt	Alle gemeenten	Gebruiken LB2013 niet
volledig oneens	7%	25%
meer oneens dan eens	10%	29%
meer eens dan oneens	27%	18%
volledig eens	50%	10%
geen mening	6%	18%
	N = 910	N = 172

Tabel 25

Het is belangrijk dat de synode Liedboek 2013 officieel vaststelt als Psalm- en Gezangboek	Alle gemeenten	Gebruiken LB2013 niet
volledig oneens	13%	43%
meer oneens dan eens	14%	20%
meer eens dan oneens	23%	10%
volledig eens	38%	5%
geen mening	12%	22%
	N = 910	N = 172

Vervolgens is alleen aan de gemeenten die *Liedboek 2013* wel gebruiken gevraagd naar de algemene tevredenheid over de liedbundel (tabel 26-29).

Tabel 26

Onze kerkenraad is blij met Liedboek 2013	N = 738
volledig oneens	3%
meer oneens dan eens	3%
meer eens dan oneens	28%
volledig eens	61%
weet ik niet	5%

Tabel 27

Onze gemeenteleden zijn blij met Liedboek 2013	N = 738
volledig oneens	2%
meer oneens dan eens	4%
meer eens dan oneens	41%
volledig eens	48%
weet ik niet	5%

Tabel 28

We blijven Liedboek 2013 zeker gebruiken	N = 738
volledig oneens	2%
meer oneens dan eens	2%
meer eens dan oneens	15%
volledig eens	79%
weet ik niet	2%

Tabel 29

Ook als de synode Liedboek 2013 niet officieel aanbiedt als Psalm- en Gezangboek van de Protestantse Kerk, blijven wij dit liedboek gebruiken	N = 738
volledig oneens	2%
meer oneens dan eens	1%
meer eens dan oneens	16%
volledig eens	77%
weet ik niet	4%

Samenvattend:

- Een grote meerderheid van de gemeenten (77%) vindt het belangrijk dat de Protestantse Kerk een liedboek heeft waaruit in alle gemeenten gezongen wordt. Iets minder groot is de steun voor de stelling dat de generale synode officieel *Liedboek 2013* daarvoor moet aanbieden aan de gemeenten (61% van de kerkenraden kan zich daar in vinden). Wel is helder dat gemeenten die beide stellingen niet of nauwelijks steunen, vooral de gemeenten zijn die *Liedboek 2013* niet gebruiken.
- De gemeenten die *Liedboek 2013* gebruiken in de eredienst zijn daar in grote meerderheid tevreden over. Ze zullen het liedboek ook blijven gebruiken mocht de generale synode in april besluiten om *Liedboek 2013* niet aan de gemeenten aan te bieden als Psalm- en Gezangboek van de Protestantse Kerk. Opvallend is dat de kerkenraden aangeven dat ze als kerkenraad zelf meer tevreden/blij zijn met het liedboek dan hun gemeenteleden dat zijn. (Het is niet bekend of deze conclusie slechts een inschatting is of dat kerkenraden hun gemeenteleden daadwerkelijk om hun mening hebben gevraagd.)

Bijlage 2

Antwoorden open vragen enquête

De vragenlijst over Liedboek 2013 die de gemeenten konden invullen, bevatte drie open vragen waarvan de resultaten relevant zijn voor de evaluatie:

- Wilt u verder nog wat opmerken over Liedboek 2013? (Vraag alleen bestemd voor degenen die het liedboek in de eredienst gebruiken.)
- Wilt u nog wat opmerken over de eredienst in uw gemeente? (Alle respondenten)
- Wilt u nog wat opmerken dat nog niet aan de orde is geweest? (Alle respondenten, aan het einde van de vragenlijst.)

Daarnaast gaf een klein aantal gemeenten nog afzonderlijk commentaar, via een e-mail of brief aan het moderamen van de generale synode. Elementen uit deze brieven zijn ook in dit overzicht verwerkt.

De relevante antwoorden (in totaal ruim 400, van 300 gemeenten) zijn in deze bijlage opgenomen, geordend per thema (en doorlopend genummerd). In de rechter kolom staat steeds of de gemeente van de betreffende respondent Liedboek 2013 wel of niet gebruikt in de eredienst.

NR	Inbreng	Gebruik LB2013
A	Positieve opmerkingen over Liedboek of onderdelen ervan	
1	Als fervent gebruiker ben ik heel blij met dit Liedboek en gebruik het veelvuldig, ook buiten de erediensten om.	Wel
2	Dit liedboek is geweldig. Heel veel goede keuzemogelijkheden. Heel blij mee.	Wel
3	Een aanwinst voor de gemeente: Dank!	Wel
4	een mooie bundel die ook in het pastoraat goed gebruikt kan worden. Ook in de kerkenraad wordt het af en toe gebruikt. In die zin is het NLB daar goed geschikt voor.	Wel
5	er is waardering voor de grote variëteit aan liederen: strofisch, meditatief, verschillende stijlen etc en er is waardering voor de gebeden en teksten, het is een echt gebruiksboek	Wel
6	Het grootste deel van de kerkgangers is blij met het nieuwe liedboek.	Wel
7	Het nieuwe liedboek is een verrijking gebleken met veel bekende liederen en prachtige nieuwe. Samen met de bundel Hemelhoog een uitstekende basis voor onze diensten.	Wel
8	In onze gemeente gaan veel gastvoorgangers voor: ieder kiest zijn/haar eigen liederen en de gemeente zingt dapper mee en laat zich graag verrassen. Het is mooi dat er antifonen e.d. in het liedboek staan, maar voor een erg kleine gemeente die niet elke week door dezelfde organist begeleid wordt, en zonder cantorij, is het lastig met deze liederen iets te doen. Maar er blijft genoeg over. Verder: de gedichten en gebeden worden beperkt in de eredienst gebruikt, maar ik gebruik ze wel vaak in het pastoraat.	Wel

9	Mijn gemeente is een samenwerkingsverband van Vrijzinnige Protestanten (voorheen Vrijzinnige Hervormden) en Remonstranten. Vanuit de Remonstrantse landelijke taakgroep Liturgie was ik indertijd supervisor van de klankbordgroep die de nieuwe liederen mee mocht lezen. Toen waren we wel eens huiverig voor het eindresultaat maar dat is uiteindelijk alleszins meegevallen. We zijn zeer content met het nieuwe liedboek!	Wel
10	overzichtelijk - veel leuke, nieuwe liederen toegevoegd en diverse, tamelijk oubollig geformuleerde liederen afgestoten; - diversiteit aan herkomst is groot (Taizé, Spirituals, canons of Scandinavie)	Wel
11	Wat een rijkdom!	Wel
12	We hebben een aparte evaluatie-avond gehouden over het gebruik van Liedboek 2013. Men is heel tevreden.	Wel
13	Wij zijn zeer enthousiast over dit nieuwe liedboek. Het is een verrijking!	Wel
14	de nieuwe indeling van het liedboek is buitengewoon prettig, duidelijk, inspirerend	Wel
15	Ondanks geplaatste kritische noten (die al iedereen wel hebben) maken wij met vreugde gebruik van dit liedboek, en wil ik de grote waardering uitspreken voor de onderneming om voor de breedte van de kerk een liedboek samen te stellen, en dit zorgvuldig te evalueren. Wijsheid en vreugde gewenst bij dit alles!	Wel
16	Onze gemeente is heel blij met het Liedboek, vooral ook de gedichten en gebeden die erin staan.	Wel
17	4. De gedichten zijn vaak mooi en kunnen voor diverse gelegenheden worden gebruikt.	Wel
18	De opgenomen gedichten zijn een waardevolle aanvulling en inspiratiebron	Wel
19	De toegevoegde teksten tussen de liederen zijn waardevol	Wel
20	Gedichten en gebeden zijn waardevolle toevoeging	Wel
21	Ik vind de gebeden en gedichten die er in staan een enorme rijkdom en een belangrijke aanvulling naast alle mooie liederen.	Wel
22	leuk dat er gebeden en gedichten in staan.	Wel
23	Mensen zijn heel blij met de gedichten en gebeden die er in staan	Wel
24	positief: biedt veel mogelijkheden (gedichten/gebeden)	Wel
25	We vinden het waardevol, dat er ook gedichten in het liedboek zijn opgenomen.	Wel
26	De "tussen" teksten en gebeden worden zeer op prijs gesteld.	Wel
27	De opgenomen gedichten zijn een waardevolle aanvulling en inspiratiebron	Wel
28	Het liedboek heeft de gemeente positief gestimuleerd in de geloofsbeleving. Ook de gedichten! Graag een index hiervan.	Wel
29	3. positief zijn we over de vele mooie hedendaagse liederen, waarbij ook speciale cantorij en kinder liederen zijn opgenomen.	Wel
30	Toch is er dus ook waardering voor het liedboek. Hoewel ik er in het begin aan moest wennen, ben ik nu wel blij dát het er is. Het geeft ruimte om nieuwe dingen uit te proberen. Dat is positief. Maar het zal voor mij niet het enige liedboek zijn waar ik uit zal putten.	Wel
31	Erg blij met verschillende versies ordinarium... mogen er in de toekomst meer worden	Wel
32	De liederen, die op Engelse melodieën zijn gemaakt, zingen prettig.	Wel
33	Wij zijn blij met de antifonen, acclamaties die juist de wederkerigheid van voorganger/lector en gemeente bevorderen	Wel

B	Psalmen/Gezangen - Vertaling Psalmen	
34	het wegvallen van het verschil in naamgeving tussen Psalmen en gezangen is betreuenswaardig	Wel
35	Waarom bestaan de psalmen niet meer apart, het zijn nu liederen?	Wel
36	er is met het nieuwe liedboek de rare gewoonte ontstaan in den land om niet meer over psalmen en gezangen te spreken, maar alleen over liederen. Dat lijkt een soort virus. Wij doen er niet aan mee.	Wel
37	Graag de eerste 150 liederen, weer Psalmen gaan noemen, en dan lied, in die volgorde!	Wel
38	Storend dat de psalmen als lied worden aangeduid en niet als psalm, daardoor wordt ook bij de afkondigingen een te zingen psalm een lied genoemd	Wel
39	In de Psalmen (lied 1-150) komt het woord heer voor i.p.v. HEER.	Wel
40	Onderscheid Here / HERE uit Liedboek 1973 verdwenen; wordt betreurd	Wel
41	Wenselijk: 'Een hertaling van de psalmen	Wel
42	Is het waar dat de tekst van Lied/Psalm 3 van Martinus Nijhoff is of is die van David? De berijming is van Martinus Nijhoff. De tekst van Lied/Psalm 4 is ook van David en niet van Muus Jacobse. Van hem is wel de berijming.	Wel
43	Ik vind het een gemiste kans dat de Psalmen, op de geneefse melodieën, niet hertaald zijn voor dit liedboek. Het taalgebruik hiervan is vaak echt ouderwets (veel ouderwetsler dan de meeste liederen), dus we zingen ze steeds minder en dat is een gemis.	Wel
44	Voor gebruik in onze gemeente staan er te weinig moderne liederen in. Het wordt ook tijd voor nieuwe Psalmvertalingen denk ik, met nieuwe melodieën. Wel fijn dat er bij een aantal Psalmen meerdere versies gegeven zijn, dat zou nog meer mogen.	Wel
C	Begeleidingsbundels	
45	1. In de begeleidingsordners staan geen teksten: dit is een kardinale fout: een organist moet weten wat er gezongen wordt.2. In de drie koorbundels staan niet alle liederen: dit is zeer onhandig.3. Dus moet ik uit het kleine boekje spelen wat regelmatig dichtslaat en/of van de lessenaar afvalt.Mijn conclusie is dat er geen kerkorganist in de commissie heeft gezeten.	Wel
46	2. wij vinden het ook jammer dat in de begeleidingsbundel de tekst van de liederen ontbreekt. Voor de organist is dat bij meerdere coupletten en bij nieuwe liederen soms lastig (ben zelf inval organist.)	Wel
47	Begeleidingsbundels vinden we slecht en onhandig georganiseerd. Weglaten tekst is onhandig Meervouds t weggelaten: een ergernis Slechte aansluiting koorboek- begeleidingsbundel Te vaak a capella voorgeschreven	Wel
48	een praktisch punt vanuit kerkmuzikale invalshoek: het is ontzettend onhandig dat zettingen uit de koorbundel niet altijd aansluiten bij de begeleidingsbundel, en dat in de begeleidingsbundel de liedteksten niet staan. Het is vanwege de dikte van het liedboek ondoenlijk om naast de begeleidingen ook het liedboek (voor de teksten) op de standaard te zetten.	Wel
49	het is een groot gemis dat er bij de begeleidingen geen voorspelen zijn. De organisten klagen daarover.	Wel
50	het is jammer dat niet alle liederen vierstemmig zijn opgenomen in de koorboeken. Ik ben dirigent van de cantorij en dan loop je daar tegen aan.	Wel

51	Het is onpraktisch dat zowel de korenbundel als de begeleidingsbundel niet compleet zijn en dat er soms verschillen zitten tussen harmonisaties in beide bundels	Wel
52	In de begeleidingsbundel staat het lied soms op een papier aan beide kanten gedrukt. De organist moet dan de bladzijde omdraaien tijdens het spelen.	Wel
53	De organisten worden soms moedeloos van het feit dat in de drie koorbundels gewoon liederen ontbreken, die wel in het liedboek staan. Zij moeten zich dan behelpen met de twee multobanden. Dat is hoogst irritant, want een 100% voorbereiding thuis is dan niet mogelijk, daar de multoband in de consistoriekast staat!	Wel
54	In de 3 bundels voor koorzang staat alleen bij de hoge nrs een alfabetische inhoudsopgave. Het is prettig als die in elke bundel staat.	Wel
55	In de koorbundel zou ik graag meer driestemmige zettingen hebben gezien, omdat er bij ons weinig mannen te porren zijn voor de cantorij.	Wel
56	organisten missen een voorspelen boek	Wel
57	Het is jammer dat er geen vierstemmige zetting resp. zettingen voor (blaas)ensembles uitgegeven zijn.	Wel
58	Lastig soms dat de grote begeleidingsbundel niet de teksten van alle coupletten bevat	Wel
59	Voor koordoeleinden is het gebruik van papieren koorbundels en papieren begeleidingsbundels buitengewoon onhandig. Er moet gekopieerd worden en dat is onhandig bij boekvorm. Losbladig zoals bij de begeleidingsbundel is al beter. Het zou fijn als dat ook toegankelijk was bij 'liedboek online'.	Wel
60	Erg jammer dat in de koorbundels niet alle liederen staan. Dat is heel vervelend.	Wel
61	Begeleidingsbundel is nog te veel gericht op orgelbegeleiding. Te weinig op andere instrumenten.	Wel
62	Er is niet gevraagd naar de muzikale begeleiding. Er is behoefte aan (aanvullend op wat al geboden is) begeleidingen + voorspelen die geschikt zijn voor de amateurorganist. Voor menige organist is een deel van het nu gebodene, te hoog gegrepen.	Wel
63	Helaas is er geen koor of begeleidingsbundel in de handel die integraal alle liederen bevat. De organisten hebben ook sterke behoefte aan goede voorspelen bij de nieuwe liederen	Wel
64	Bij meer liederen mogen, waar mogelijk, akkoorden opgenomen worden zodat deze ook (thuis) eenvoudig met andere instrumenten begeleid kunnen worden	Wel
D	Gemis opwekkingsliederen / Evangelische liederen	
65	Als predikant hink ik over het liedboek op twee gedachten. Soms word ik blij verrast door liederen en teksten die erin staan. Afgelopen zondag kon ik een paar liederen opgeven waar de gemeente erg van heeft genoten, en die niet in het oude liedboek staan. We eindigden met lied 839: Ik danste die morgen. Prachtig! Persoonlijk vind ik het wel erg jammer, en soms zelfs storend, dat in het liedboek zoveel liederen staan voor gebruik in 'liturgische' gemeenten, terwijl ik zelf een wat meer evangelicale achtergrond heb. Er staan wel evangelicale liederen in het liedboek, maar maar een handvol. <Voorbeelden weggelaten> Lied 939 is voor mij wel een persoonlijk favoriet, ik ben erg blij dat die in de bundel is opgenomen. In het begin vond ik het jammer dat de tekst veranderd was, maar nu ben ik die gaan waarderen. Aan de nieuwe tekst van lied 289 (Heer, het licht van Uw liefde schittert) kan ik echter totaal niet wennen. En zo zijn er ook andere liederen die ik graag in het liedboek had gezien, bijvoorbeeld liederen die voor veel mensen nog onbekend waren. Lieder van de muziekgroep Sela, bijvoorbeeld. Daarnaast moet ik ook zeggen dat veel van de 'nieuwe' liederen uit het liedboek vrij moeilijk zingbaar zijn. Ik kom vooral veel moeilijke en	Wel

	onlogische ritmes tegen. Voor mij als predikant houdt dat mij tegen om bepaalde liederen op te geven, terwijl die wel een mooie tekst hebben.	
66	Eerder dan verwacht zie ik veel gemeenten de liturgie aanvullen met liederen uit Opwekking, Hemelhoog, liederen van Sela. Wat mij betreft liggen daar echt gemiste kansen. Er zijn genoeg liederen die meer aansluiten bij jongere generaties, die een coupletstructuur hebben die heel goed te zingen zijn (ook met orgel.) Helaas zijn die niet in het Nieuwe Liedboek opgenomen.	Wel
67	Balans is zoek: een groot gedeelte van de liederen worden in maar een klein segment van de kerk gebruikt (liturgische traditie). Voor met name de veertigdagentijd/lijdentijd missen we "confessionele" liederen. Over het algemeen komt de evangelische traditie er slecht van af.	Wel
68	De evangelische richting komt er in het nieuwe liedboek bekaaid van af. Ook de herdichting van de liederen die zijn opgenomen valt niet in goede aarde.	Wel
69	de gemeente is heel klein, dan zijn er wel heel veel nieuwe liederen. de oude bekende liederen uit bijv. johan de heer worden gemist maar ook liederen uit evangelische liedbundel worden wel eens gemist. maar ik kies ervoor om met name uit 1 bundel te zingen want anders leren we ze nooit. het is een groot gemis dat de liederen niet vrij zijn te luisteren op het internet. (zoals dinteloord dat had op internet) Dat doet het orgelspel van de organist geen goed! bij nieuwe liederen levert dit echt problemen op. het is dat ik zelf goed zingen kan, al zingend neem ik de gemeente en organist op sleeptouw	Wel
70	er ontbreken veel bekende opwekkingsliederen, b.v. liederen van Sela	Wel
71	Gemeenteleden geven aan dat zij in het Liedboek 2013 de meer evangelische liederen missen (of de tekst daarvan is aangepast). De veelkleurigheid van onze gemeente (liturgisch tot evangelisch) zorgt er voor dat ik als predikant zodoende ook uit andere bundels laat zingen, om aan de vraag van de gemeente/de geloofsbeleving van een deel van de gemeenteleden tegemoet te komen.	Wel
72	groot gemis aan liederen uit de reveil- en opwekkingsbeweging / Een feit is dat het NLB niet al te rijk is gezegend met de meer evangelische liederen.	Wel
73	Het 'evangelische lied' is er té bekaaid vanaf gekomen. Het liedboek is daarmee alsnog elitair. Dit geldt zowel voor de ouderen in de gemeente die erg in de Johannes de Heer / Nederland Zingt sferen leven, als voor de jongeren (alle 40-minners) die eigenlijk alleen Opwekking en Sela kennen.	Wel
74	Het Liedboek 2013 is karig wat betreft liederen voor 'zoekers' en voor wie zich meer thuis voelt in de 'evangelische hoek'	Wel
75	In het Liedboek 2013 staan veel mooie liederen. Maar het is wel veel high-brow. Er staat veel te veel Sytze de Vries in (104 liederen). Er staan veel te weinig evangelische liederen in (1).	Wel
76	In het liedboek zouden wat meer kwalitatief goede opwekkingsliederen mogen.	Wel
77	Jammer dat een bepaald genre weinig vertegenwoordigd is in het Liedboek, nl. de evangelicale stroming en ook de populaire liederen van Joh. de Heer	Wel
78	Het aantal evangelische liederen is niet in verhouding met de behoeften van veel gemeenten. Toch heeft het Liedboek ons vertrouwd gemaakt met een aantal mooie nieuwe liederen.	Wel
79	Jongeren en meer evangelisch georiënteerde gelovigen vinden te weinig herkenning in liederen uit Liedboek 2013	Wel
80	Liedboek 2013 is wel een welkome vernieuwing en aanvulling op het oude liedboek. Toch missen we de breedte van het kerklied, de meer bevindelijke / van Godsontmoeting sprekende stroming/geloofsbeleving die we wel vinden in Opwekking, Joh. de Heer, Evangelische liedbundel. Veel van de nieuwe liederen zijn te specifiek gericht op gemeenten met cantor/cantorij, waar wij dus niets aan hebben.	Wel

81	Liedboek in gewone taal zou fijn zijn, vooral voor jongeren. Ze hebben geen idee wat ze zingen en raakt hen veelal niet. Opwekking of popliedjes met religieuze betekenis heeft hun voorkeur. En begeleiding met andere muziekinstr ipv orgel.	Wel
82	Onze gemeente zingt liederen uit allerlei bundels naast 1973 en evang. liedbundel. Zelf ben ik cantrix van de Cantorij en af en toe zingen we een lied uit liedboek 2013. Omdat veel jongeren, maar ook oudere gemeenteleden liever liederen uit de evang. liedbundel, opwekking of hemelhoog, sela zingen naast de liederen uit liedboek 1973, gaan we het nieuwe liedboek niet aanschaffen.	Wel
83	Onze jongeren hebben behoefte aan evangelische liederen. Deze geloofsstroming mis ik bijna volledig in het nieuwe liedboek.	Wel
84	negatief: - ook teksten, die God niet of nauwelijks bij name noemen, of waar christelijke inhoud niet zichtbaar is - meer opwekking - mogelijk Anglican chant en meer Gregoriaans opnemen -	Wel
85	Te weinig eigentijdse liederen. Te weinig liederen met evangelische geloofsbeleving: en die erin staan wijken vaak af van de versie in 'Opwekkingsliederen'	Wel
86	en te weinig liederen uit de Evangelische liedbundel (persoonlijke geloofsbeleving uitzingen)	Wel
87	vele jongeren en ook ouderen zingen graag opwekkingsliederen: deze categorie is sterk ondervertegenwoordigd in het liedboek. Een gemiste kans. Jongeren, die enigszins betrokken zijn, hebben weinig met dit liedboek.	Wel
88	Wat onze gemeente betreft, zou er nog wat meer aandacht kunnen zijn voor liederen voor jongeren. Zij kiezen in 80 % van de gevallen voor liederen uit Opwekking als het gaat om jeugddiensten, huwelijken, verzoekliederen etc.	Wel
89	wij missen meer 'evangelicale' liederen in het Liedboek (Opwekking: met name bij begrafenissen zeer gewenst)	Wel
90	Wij zien het als een gemiste kans dat er vrijwel geen rekening is gehouden met het feit, dat de geloofsbeleving van jongeren binnen de PKN met name gericht is op het genre Opwekking en ELB. Daarnaast is het ontbreken van een relatief groot aantal liederen die wel in het Liedboek 1973 o.i. een stap terug in de tijd en draagt het grote aantal liederen dat geschreven is in een taal die veel jonge mensen nauwelijks aanspreekt bepaald niet bij aan de mogelijkheid om de dramatische kerkverlating binnen PKN een halt toe te roepen!	Wel
91	Wij zingen ook graag liederen die meer evangelisch van aard zijn. Dit is maar een beperkt deel in de het liedboek, daardoor gebruiken we nu naast het liedboek ook nog de ELB en in de toekomst wellicht Hemelhoog.	Wel
92	wij zingen ook graag uit de evangelische liedbundel en geroepen om te zingen	Wel
93	Er blijft een kloof tussen liedboek en het hele genre van Opwekking/praise in alleen al muzikale zin. Omwille van tekst gebruiken we praise weinig, de jongere generaties zoeken wel deze stijl van muziek. De weerstand bij veel oudere gemeenteleden is echter groot, met name vanwege identiteit/theologie/andere muziekstijl. Hier draait de PKN in de breedte op stuk met haar vieringen. Een liedboek lost dit niet op, al staan er enkele Opwekkingsliederen in en spirituals.	Wel
94	In onze gemeente staan we open voor alle liedbundels. We zijn een pioniersplek en merken dat het liedboek 2013 inhoudelijk en muzikaal een drempel is. Daarom gebruiken we met name Hemelhoog en Opwekking. Daarin staan liederen die dichter bij de geloofsbeleving passen dan het liedboek 2013.	Wel

E	Liederen voor Kinderen / Jongeren	
95	Wel hadden er ook meer kinderliederen en liederen voor jongeren in mogen staan. Dat is een gemiste kans. Veel meer Hanna Lam erin bijvoorbeeld.	Wel
96	Het zou fijn zijn als er meer liederen voor jongeren zouden komen, die niet evangelicaal van snit zijn. Dus geen praise, maar meer vrijzinnig van aard. En dat laatste ook voor volwassenen.	Wel
97	Ik mis te weinig liederen voor kinderen/jongeren.	Wel
98	Ik vind in het Liedboek 2013 te weinig liederen en muzikale stijlen die gericht op de muziekvoorkeur van jongeren: bijv. Opwekkingsliederen. Naar mijn idee is dat bijv. het Anglican Hymn Book veel meer gedaan.	Wel
99	Er staan veel te weinig liederen in voor kinderen en jongeren. Daarom gebruiken wij ook de Evangelische Liedbundel en Hemelhoog.	Wel
100	Meer liederen voor kinderen / jongeren en	Wel
101	meer liederen voor kinderen en voor de jeugd deze dan wel rubriceren	Wel
102	Eredienst zal steeds meer moeten worden ingericht op jongeren en gemeenteleden die zo nu en dan in de kerk komen. Die hebben weinig voorkennis en hebben behoefte aan eenvoudige liederen en verhalen.	Wel
103	We hebben nog redelijk wat jongeren in de gemeente, die zich zeer beperkt herkent in dit Liedboek. Zij blijven vragen om andersoortige liederen.	Wel
104	Ook het aantal echte kinderliederen (van Hanna Lam, Elly & Rikkert, enz.) is echt onbruikbaar weinig. Er is een onofficiële lijst op de website van het liedboek, maar daar staan liederen op die qua taalgebruik echt de woordenschat van kinderen overstijgen.	Wel
105	Een aparte afdeling echte kinderliederen missen wij zeer.	Wel
106	Het Liedboek 2013 bedient de volle breedte van de kerk. Wat wij als een echte omissie ervaren is het gebrekkige aantal liederen voor en met kinderen.	Wel
107	c) Er is een gemis aan kinderliederen en zeer actuele liederen die soms voor hier en nu gemaakt worden.	Wel
108	Nauwelijks aansprekende kinderliederen.	Wel
109	Ook leuke liedjes voor kinderen zitten niet echt in liedboek 2013.	Wel
110	Opwekking kids en Hemelhoog sluiten veel beter aan bij de kinderen van de nevendienst. Ik heb vroeger een kinderkoor gehad, maar kan weinig terugvinden van de liedjes van Elly en Rikkert, van opwekking kids enz. Hanna Lam hebben we toch wel gehad ongeveer, al zingen we er soms nog wel een als het in de dienst past. Voor jongeren is er helemaal weinig interessants in het liedboek 2013 te vinden. De samenstellers hebben m.i. weinig voeling met de gewone gemeenten gehad, denk ik. Klassiek geschoolden zullen zich beter thuis voelen bij het nieuwe liedboek, maar wij voelen weinig aansluiting bij de geloofsbeleving en de taal die gebruikt wordt.	Wel
111	te weinig kinderliederen	Wel
112	toch nog te weinig kinderliederen	Wel
113	Wij missen kinderliederen	Wel
114	aanvulling op vraag 28: liederen voor kinderen/jeugd zijn te eigentijds voor een reële afspiegeling in het liedboek. Speciale kinderdiensten hebben vaak liederen < 5 jaar oud	Wel
114b	Voor een behoorlijk vergrijsde gemeente als de onze zijn er wel voldoende liederen. <kinderliederen worden niet gemist>	Wel

F	Hertaling bekende liederen / aanpassing bestaande liederen	
115	de hertalingen van bekende gezangen blijken in de praktijk moeilijk ingang te vinden	Wel
116	1 klachten over minieme muzikale of tekstuele veranderingen in vanouds bekende liederen..	Wel
117	De liederen die al bekend waren vanuit het vorige liedboek en nu op een nieuwe wijze en met iets gewijzigde woorden zijn opgenomen, blijven 'moeizaam' om te zingen. Het 'oude en vertrouwde' met bekende tekst zit bij iedereen nog zo in het hoofd.	Wel
118	een aantal zeer bekende liederen zijn opeens op een andere melodie gezet, die over het algemeen minder bekend is...dit doet voor mij enorm afbreuk aan de beleving van de woorden die ik had. Nu kan je amper meezingen.	Wel
119	Een deel van de liederen (mn praise) is herschreven tot de oorspronkelijke tekst. Dat wekt irritatie bij de praise-liefhebbers (wij zingen de praise vaak juist niet uit IB2013, maar uit de bundels waar ze oorspronkelijk in stonden)	Wel
120	Er is veel irritatie over bekende melodieën die veranderd zijn zoals lied 663 en 389	Wel
121	De tekst van hertaalde liederen had beter gekund	Wel
122	en een aantal liederen is jammerlijk kapot gemaakt, zoals 'Daar is uit werelds duist're wolken'. De nieuwe tekst is even onbegrijpelijk als de oude (die beter was)	Wel
123	Dat is jammer. Evenals het feit dat sommige bekende liederen (die altijd met hart en ziel gezongen werden) ineens veranderd zijn qua tekst of melodie. Dat kan irritatie en onbegrip wekken.	Wel
124	Hertaling van sommige liederen uit Opwekkingsbundel is niet altijd geslaagd. Van sommige liederen is de oude tekst zou bekend, dat een nieuwe tekst niet aanslaat. Bovendien is het niet altijd een verbetering. Sterkste voorbeelden: lied 289 en lied 891.	Wel
125	Het is jammer dat bekende melodieën nieuwe afwijkende teksten hebben gekregen. Wellicht heeft dit te maken met de taal, maar daardoor verliest een bekend lied voor mij wel zijn kracht.	Wel
126	Het is vervelend dat een aantal liederen van tekst zijn veranderd. Had daar ook gewoon een A en B versie van gemaakt. 482 bv. Waar is de eenvoudige Heer ontferm U van de vespers? (heer ontferm U Heer ontferm U Heer ontferm U) Waarom ontbreekt compleet een sectie met wat kinderliederen. Wij halen ze overal en nergens vandaan voor de beamer, maar thuis zingen is er niet bij.	Wel
127	Ook vind ik het jammer, dat bij sommige liederen de melodie veranderd is (bv 'Oh Heer, die onze Vader zijt', deze zingen we meestal op de oude melodie.)	Wel
128	en dat enkele liederen zo zijn verhaspeld (Gezang 837 bijv)	Wel
129	jammer dat teksten uit oude liedboek in het nieuwe boek soms iets andere tekst, of woorden hebben. dit terwijl het nummer uit oude boek genoemd wordt	Wel
130	jammer dat ze van bestaande liederen de muziek-wijs hebben veranderd	Wel
131	Sommige bekende melodieën zijn gewijzigd. Moeilijk om mee te zingen. Oplossing neem twee versies op in Liedboek.	Wel
132	De hertaling van enkele liederen in het Liedboek 2013 wordt in onze gemeente meestal niet of moeizaam aanvaard.	Wel
133	Wij hebben er ook moeite mee dat sommige vertrouwde liederen soms op een slechte manier zijn 'hertaald'. Sommige samenstellers die waarschijnlijk wat rijmen kunnen zagen hun versies van vertrouwde liederen (zoals van 'Mijn Herder is de Here God') zomaar in Liedboek 2013 opgenomen worden. Een slechte zaak!	Wel

G	Taalgebruik / voorkeurstaal	
134	De voertaal in de Waalse Hervormde Gemeente is Frans. Vandaar dat het Liedboek 2013 niet ingevoerd zal worden.	Niet
135	In onze Waalse gemeente zingen we uit een van de bestaande Franstalige bundels (Alléluia). In gecombineerde diensten (met Nederlandstalige gasten, in Schalmdiensten of in hoogtijdiensten, samen met de ELG ter plaatse worden uiteraard ook liederen uit het Liedboek gezongen. Voor deze diensten wordt altijd een liturgieboekje gemaakt.	Niet
136	Wij zijn een Franstalige gemeente (Eglise wallonne) en deze enquête was dus niet voor ons!	Niet
137	Wij zijn een Waalse Gemeente met een franstalige eredienst.	Niet
138	Ook t.z.t. enkele liederen van Friese componisten opnemen.	Wel
139	Wij hebben alleen Friestalige diensten	Niet
140	Taalbeleving wijzigt snel, melodieën blijven mooi. Jammer dat door de achterhaalde taal liederen niet meer worden gezongen. Jammer dat daar het liedboek niet meer op heeft ingespeeld!	Wel
141	Toch nog heel veel ouderwetse liederen met archaisch taalgebruik en mannelijke godsbeelden. Behoeft aan frisse moderne inclusieve liederen!	Wel
142	Veel bekende (lees: oudere) liederen gebruiken taal die vooral jongeren en zeker ook de midden generatie absoluut niet (meer) aanspreekt. Daarmee zijn het geen slechte liederen (melodieën worden vaak wel gewaardeerd), maar er is behoefte aan "vertaling" naar modern taalgebruik.	Wel
143	taal uit missionair oogpunt niet zo toegankelijk.	Wel
144	Er is nu een Bijbel in Gewone Taal. Nu is het tijd om te kijken naar liturgie in gewone taal en liederen in gewone taal. Persoonlijk vind ik de taal van Willem Barnard prachtig. Maar jonge mensen vinden het gewoon gedateerd.	Wel
145	het taalgebruik van sommige liederen in de Hollandse versie is typisch modern Hollands dat ons als Friezen minder aanspreekt. In de Friese versie is te veel gebruik gemaakt van dichters/vertalers die zelf niet gelovig zijn.	Wel
146	Scots International Church: Voertaal is Engels, wij gebruiken LB 2013 niet	Niet
H	Moeilijkheidsgraad muziek	
147	Er staan in het Liedboek 2013 hele mooie tafelgebeden. Deze zijn met een gemeente echter vaak moeilijk te zingen. Dat geldt ook voor nog een aantal andere liederen, waarvoor je eigenlijk een koor/hele goede cantorij moet hebben.	Wel
148	Heb ik hiervoor al genoemd, de beperkte mogelijkheden: tegelijk een gemeente die goed meezingt: ik werk in nog een gemeente, daar horen relatief heel veel 80-plussers bij, die kunnen niet meer zo hoog zingen: daar is het belangrijk dat het grootste deel van de liederen in de dienst vertrouwd is. En als je je daar aan houdt, is er ook ruimte voor nu en dan iets nieuws.	Wel
149	Omdat de kerk / de gemeente vergrijsd kan er langzaam steeds minder. Ik denk dat uiteindelijk heel wat van het liedboek 2013 te hoog gegrepen is, terwijl het in de jaren 90 prima had gekund.	Wel
150	omdat we niet over een cantorij beschikken en de muzikale mogelijkheden beperkt zijn, blijft een deel van het liedboek ongebruikt. dat vinden we jammer.	Wel
151	Liedboek 2013 is voor gebruik moeilijk. De psalmen gelukkig wel. Ik ga wel eens voor in diensten in verpleeghuizen, dan is het liedboek 2013 niet te gebruiken. Ook in gemeenten waar het Liedboek in gebruik is, merk ik wel dat de "zingbaarheid" niet is	Niet

	toegenomen. Al die bundels die in omloop zijn, brengen ook geen eenheid in de gemeentezang.	
152	Als predikant met een voorliefde voor (kerk)muziek gaat de liturgie mij erg aan het hart. Er staan prachtige nieuwe liederen en teksten in het NLB2013. Maar het is wat mij betreft geen bundel die toekomstbestendig is. Een groot deel van de nieuwe liederen is geschreven met zeer onregelmatige maatsoorten, gekke intervallen, in beurtzang en kan mijns inziens alleen uitgevoerd worden door gevorderde organisten of gemeentes met een cantorij. De praktijk is dat je dat steeds minder tegenkomt. Er is wat mij betreft te veel aandacht in het Nieuwe Liedboek voor wat ik maar de hoog-liturgische stroming zal noemen. Die schitterend op zichzelf is, maar die maar in een beperkt aantal gemeenten in Nederland voortleeft, met name in steden en in de 'welgesteldere' delen van Nederland.	Wel
153	Daarnaast moet ik ook zeggen dat veel van de 'nieuwe' liederen uit het liedboek vrij moeilijk zingbaar zijn. Ik kom vooral veel moeilijke en onlogische ritmes tegen. Voor mij als predikant houdt dat mij tegen om bepaalde liederen op te geven, terwijl die wel een mooie tekst hebben.	Wel
154	bepaalde muziekstijlen sluiten niet aan en muzikale ondersteuning anders dan orgel of piano is niet altijd mogelijk, doordat de musici er niet zijn en financiën ontbreken	Wel
155	Er staat erg veel liederen in de alleen door een geoefende cantorij te zingen zijn, aangezien er ook een koorbundel is (daar hebben we er ook 25 van aangeschaft x3) hadden die daar beter in kunnen staan. En ook missen we gewone, laagdrempelige liederen (in aantal dan) die mensen graag meezingen.	Wel
156	Er zit een behoorlijk aandeel liederen in met een moeilijke, zo niet onmogelijke melodie om aan te leren	Wel
157	Ik weet niet welke vragen er nog volgen, maar er staan veel 'liturgische liederen' in met voorzang/allen die echt te moeilijk zijn om zomaar te gebruiken. Ook omdat de nootjes niet staan afgedrukt van de 'voorzang/koor'.	Wel
158	meer liederen van het populaire genre (aansluitend bij wat mensen in het dagelijks leven luisteren) zou fijn zijn geweest. Lieder die snel opgepikt worden, makkelijk in te studeren zijn. Er zijn toch nog behoorlijk wat melodieën die niet makkelijk meegezongen worden.	Wel
159	Nu de kerkgang vermindert zijn bekende liederen een noodzaak, anders wordt er niet meer gezongen. Het grote aantal liederen staat ons nu in de weg. Bovendien wordt ook de begeleiding steeds lastiger. Er komen minder organisten of overige musici die de liederen kunnen begeleiden. Verder heeft ook de gemeente behoefte om populaire liederen te zingen die ze op tv en radio hebben gehoord. Het valt mij op dat vooral de nieuwe liederen in deze bundel niet weten door te dringen bij verzoekplaten programma's. Dat zegt volgens mij ook iets over de bundel: te weinig bekend bij het volk.	Wel
160	veel liederen hebben voorzang, wat gebruik beperkt maakt (alleen met cantorij)	Wel
161	Wij zijn een kleine gemeente met beperkte muzikale mogelijkheden. Er staan best veel liederen in die muzikaal-technisch echt een brug te ver zijn als je geen geschoolde musici hebt.	Wel
162	Wij zingen geen liederen in een buitenlandse taal: de 'kleine' liederen (responsies, acclamaties etc.) worden weinig gebruikt. Vooral nieuwe liederen die in de lijn van het LvdK liggen, worden snel aangeleerd (416, 850, 782 etc). Lieder die muzikaal meer geschreven zijn voor professionele cantorijen worden in de praktijk niet gezongen: men wil graag lekker meezingen en liever niet te ingewikkeld.	Wel
162b	Ook als het gaat om de canons en (...) responsia is dit voor een gemeente als de onze (zonder cantorij) in de meeste gevallen te moeilijk.	Wel

I	Gebruiksgemak Liedboek (fysieke boek)	
163	De twee meest gehoorde bezwaren tegen het nieuwe liedboek. Het erg is dik en zwaar om mee te nemen.	Wel
164	Het boek is tamelijk zwaar om mee te nemen in de damestas.	Wel
165	Soms hoor ik de opmerking dat het formaat van het Liedboek 2013 aan de stevige kant is (past niet in alle damestasjes).	Wel
166	De bladzijden zijn zo dun dat het snel beschadigt en soms lastig zoekt	Wel
167	De kwaliteit van de gebonden boeken(goedkopere versie) laat wat te wensen voor, zo hoorde ik van gemeenteleden	Wel
168	De meeste ouderen hebben problemen met het dunne papier in het Liedboek.	Wel
169	Het dunne papier maakt het voor oudere gemeenteleden soms moeilijk om een lied snel op te zoeken.	Wel
170	Veel oudere mensen hebben moeite om de blz om te slaan; Vervelend dat het papier doorschijnt.In combinatie met hele kleine lettertjes is hij moeilijk te lezen.	Wel
171	Vanwege het aantal opgenomen liederen, is het papier wel heel erg dun. Heel lastig omslaan voor ouderen en reumapatiënten.	Wel
172	Het papier van het Liedboek is zeer dun en kwetsbaar.	Wel
173	Papier is te dun.	Wel
174	Wij vinden de het materiaal waar op het liedboek gedrukt is erg kwetsbaar en dun, hierdoor moeilijk te bladeren waardoor sneller beschadiging	Wel
175	ontbreken melodie indien coupletten op volgende pagina- boekbindwerk van mindere kwaliteit	Wel
176	3 Geen muziek bij het omslaan naar volgende coupletten.	Wel
177	1. wij vinden het jammer dat de muzieknotatie niet meegenomen is naar volgende pagina's zoals in het vorige liedboek	Wel
178	als een lied doorgaat op de volgende bldz mis ik de muziek.	Wel
179	Als je voor volgende coupletten van een lied de bladzijde moet omslaan, dan staan de noten niet afgedrukt. Bij een onbekender lied is dit onhandig.	Wel
180	ook ontbreekt de melodie als je een blad omslaat. Was in Liedboek voor de kerken beter.	Wel
181	De manier van afdrukken: muzieknotatie wordt niet meer aangegeven op een volgende bladzijde. Dat is lastig bij een nieuwe melodie.	Wel
182	de muzieknotatie op de vervolgbladzijde steeds terug laten komen.	Wel
183	Geen notenbalken op volgende pagina zelfde lied. Bijvoorbeeld: Psalm 68 (blz. 181 noten blz. 182 geen noten)	Wel
184	Geen notenbeeld bij coupletten op volgende bladzijde.Geen compleet notenbeeld bij liederen met voorzang.	Wel
185	Graag, als een lied doorloopt naar de volgende blz, ook de melodie, de noten, meenemen.	Wel
186	Helaas staat de muziek niet afgedrukt als je voor een lied hebt moeten omslaan. Je kunt dat horen aan het inzakken van het meezingen. JAMMER.	Wel
187	Het aantal mensen in de kerk dat nog alle psalmen kent en alle liederen gemakkelijk meezingt, dat daalt, ws. overal. Daarom is het jammer dat de uitgever tov Liedboek voor de Kerk twee dingen heeft veranderd in de vormgeving:-- staan verzen van een lied op een volgende pagina, dan ontbreekt daar de melodie. Het zou veel schelen als dit bij een volgende druk hersteld zou kunnen worden.	Wel

188	Het is jammer dat bij het zingen van meerdere verzen nogal eens een blaadje moet worden teruggeslagen om de bijbehorende noten te lezen.	Wel
189	Het is buitengewoon lastig dat de muzieknotatie niet wordt herhaald op vervolgpagina's. Dat belemmert het zingen en instuderen van nieuwe liederen	Wel
190	Het is jammer dat de muzieknotatie van de liederen, als de coupletten op de volgende pagina staan, niet herhaald worden.	Wel
191	Het is lastig dat de muziek niet op de volgende pagina staat afgedrukt als daar nog wel meerdere coupletten staan	Wel
192	En nog vervelender dat de noten maar op 1 pag staan.	Wel
193	Het kaft heeft een slechte kwaliteit, noten missen op 2e pagina.	Wel
194	Het missen van de noten bij het omslaan van een lied met meerdere verzen, hoor ik om mij heen als het grootste bezwaar tegen het nieuwe liedboek. Vooral als er een nieuw lied wordt gezongen. Bemoeilijkt het zingen van nieuwe liederen. Er is een keur van nieuwe liederen in het liedboek. Onze gemeente heeft in totaal 70 nieuwe liederen gezongen (1 tot 4 maal). Hierbij zijn er 5 liederen die 5x of meer gezongen zijn. Dit heeft ook te maken met onze predikant (50% in dienst) en de gastpredikanten. Te vaak worden er liednummers opgegeven, die direct terug te vertalen zijn naar het oude liedboek.	Wel
195	Het zou fijn zijn als de notenbalken terug komen als een lied op de volgende bladzijde doorgaat. In liedboek online is voor ons de notenbalkversie niet te gebruiken omdat de grootte van de letters eronder niet is aan te passen.	Wel
196	Ik mis het notenschrift als liederen meerdere bladzijden beslaan	Wel
197	Ik vind het jammer, dat bij de liederen die verder gaan op een andere bladzijde, vooral bij de minder bekende, na omslaan geen noten/muziek laten zien.	Wel
198	Jammer dat bij omslaan er geen noten meer zijn.	Wel
199	Jammer dat de noten van de liederen op de vervolgpagina's ontbreken.	Wel
200	jammer dat de notenschrift niet op de andere bladzijde staat, als de verzen op die bladzijde wordt afgedrukt. Zoals in het vorige liedboek gebruikelijk was.	Wel
201	jammer dat op 2e pagina van het lied geen noten staan.	Wel
202	Mensen vinden het jammer dat er op vervolgbladzijde van een lied geen notenbalk staat.	Wel
203	Opmerking, jammer dat bij de liederen soms de noten niet op een volgende bladzijde bij een volgend couplet staan.	Wel
204	Melodie loopt helaas niet door op de volgende pagina.	Wel
205	gemis notenbalk volgende pagina - achtste noten met elkaar verbonden, ook als zij twee (of meer) afzonderlijke woorden betreffen en is optisch ingewikkeld	Wel
206	Sommige gemeenteleden missen het notenschrift, als het lied verder gaat op een nieuwe bladzijde.	Wel
207	Veel mensen vinden het jammer dat liederen die op een omslagpagina verdergaan geen notenbalk-ondersteuning meer hebben	Wel
208	Voor de cantor en de organist is het lastig dat, in tegenstelling tot het "oude" liedboek bij meerdere coupletten op de vervolgbladzijde geen notenschrift aanwezig zijn. Bijvoorbeeld: bij omslaan na couplet 3 staat op de andere bladzijde bij het volgende couplet geen muzieknotatie.	Wel
209	Wanneer men voor liedstrofen de pagina moet omslaan, ontbreekt muzieknotatie op betreffende pagina('s) Sommige liederen staan in vergelijking met LvdK te laag genoteerd bijv. Ps. 103.	Wel

	Imperatief meervoud staat doorgaans helaas zonder 't' vermeld: deze aanpak is niet consequent, zie bijv. lied 477	
210	We missen de noten op elke bladzijde en de differentiatie in cursieve en niet-cursieve woorden, zoals voorheen.	Wel
211	We vinden het jammer dat bij liederen met veel coupletten de noten niet op andere bladzijden staan.	Wel
212	We vinden het jammer, dat er alleen bij het eerste couplet noten staan en niet bij coupletten op andere bladzijden.	Wel
213	Zo mogelijk, als een lied op twee bladzijden staat waar je voor moet omslaan, de muziek ook op de volgende bladzijde	Wel
214	de letter is wel erg klein,	Wel
215	de letters worden door sommige oudere gemeenteleden als erg klein ervaren	Wel
216	Een "groot-letter" uitgave zou welkom zijn.	Wel
217	Notering lange/korte noten keert niet meer terug in tekst. Lastig voor muzikanalfabeten.	Wel
218	Gemis: bij de Psalmen geen cursief meer daar waar je halve noten zingt	Wel
219	Het cursief drukken van de tekst bij de kortere noten in de psalmen wordt gemist.	Wel
220	jammer dat bij de psalmen het ritme niet zichtbaar is in het lettertype.	Wel
221	We missen ... de differentiatie in cursieve en niet-cursieve woorden, zoals voorheen.	Wel
222	positief (over) de gedichten! Graag een index hiervan.	Wel
223	registers incompleet (dichters, componisten)	Wel
224	Er ontbreekt een overzicht van tekstdichters en componisten. De organisten missen voorspelen in de begeleidingsbundel.	Wel
225	Graag achterin korte info over de dichters en de componisten.	Wel
226	Registers op componisten en tekstdichters en bijbelse persoon- en plaatsnamen ontbreken.	Wel
227	We missen register op dichters	Wel
228	We missen het register op de tekstdichters in het liedboek.	Wel
229	Wij missen achtergrondinformatie bij de liederen, hun dichters en componisten. In het vorige Liedboek stond, zij het beknopt, nuttige informatie over auteurs en toonzetters.	Wel
230	Heel vervelend is de chaotische indeling. Waarom bepaalde gezangen psalmen heten en anderen weer niet. Zelfde geldt voor cantica. en ordinarium. Elke logica is zoek. + het register slechts op 1e couplet is bepaald niet gebruiksvriendelijk. groeten ds. Dondorp. Ried.	Wel
231	Kinderliederen zijn moeilijk te vinden. Een aparte aanduiding in de index zou fijn zijn.	Wel
232	teksten van gebeden en gedichten zijn erg moeilijk terug te vinden.	Wel
J	Samenstelling bundel / Liederenukeuze	
233	Bepaalde thema's onderbelicht of achterhaald, bijvoorbeeld natuurbeleving irt God. Te weinig verbindende tekst met andere godsdiensten en levensovertuigingen.	Wel
234	Jammer dat enkele liederen uit het 'oude' liedboek niet meer zijn opgenomen in het nieuwe liedboek (bijv. 'U zij de glorie'.	Wel
235	2 Het weg laten van het lied voor zeevarenden	Wel

236	a) Het liedboek mist een aantal belangrijke graag gezongen liederen, wellicht ook vanwege theologische voor- en afkeuren van samenstellers. Een aantal liederen zijn tekstueel veranderd zonder dat ze verbeterd zijn. Van sommige liederen is er het idee dat het meer de voorkeur is van de samenstellers, c.q. dat het hun eigen liederen zijn, dan dat er voldoende belangstelling voor is. b) Er is het gemis van een aantal liederen die wel in andere bundels staan, zodat gemeentes als de onze nog steeds naar die bundels grijpen en naast het dikke liedboek gebruiken.	Wel
237	alhoewel er altijd een andere bundel erbij gebruikt kan worden is het jammer dat er mooie liederen uit het Liedboek 73 ontbreken.	Wel
238	We missen geliefde liederen uit het liedboek 1973: bijv. G 487.	Wel
239	Bekende/ mooie liederen uit het oude liedboek staan niet meer in het nieuwe liedboek	Wel
240	Bijzonder jammer, dat enkele prachtige liederen uit het "oude" liedboek niet zijn opgenomen. Te veel liederen die alleen met een cantory gezongen kunnen worden.	Wel
241	Binnen de gemeente wordt het wel jammer gevonden dat bepaalde liederen uit bv. Lb1973 en gezangen uit de HvB 1938 niet in het Lb2013 zijn opgenomen.	Wel
242	Blij met ruime keuze. Graag hadden we meer praktische liederen gezien: geloven is ook doen	Wel
243	De gemeente mist de klassieke gezangen voor de lijdenstijd zoals die in het Liedboek 1973 staan.	Wel
244	De melodieën van vele liederen zijn niet passend bij de muziekcultuur van deze tijd. Niet aansprekend voor meerdere generaties die niet zijn groot geworden met een liedboek.	Wel
245	doordat we veel gastpredikanten hebben wordt er vaak gekozen voor de bekende liederen: een onbekender lied durven ze niet zo gauw aan de mening van gemeenteleden over het liedboek zijn zeer uiteenlopend: van lovend tot 'ik mis allerlei liederen uit het vorige liedboek of zelfs ik mis liederen uit de bundel 1938': dit wordt opgelost door een zelf samengestelde liedbundel waaruit per zondag 1 of 2 liederen worden gezongen	Wel
246	Er blijft in onze gemeente behoefte aan nieuwe liederen die meer aansluiten bij de hedendaagse muziek en die niet direct afkomstig zijn uit de evangelische traditie.	Wel
247	Er is een veelheid van stijlen en genres opgenomen, maar van veel genres maar een beperkt aantal liederen. Om kennis te maken met het liedboek dachten wij een bepaald genre (zeg: Taizé-muziek) in een viering te gebruiken. Maar dan blijkt de keuze zo beperkt, helemaal als je ook nog zinnig wilt aansluiten op het leesrooster. Dat maakt dat je eigenlijk naast het liedboek ook een andere bundel moet gebruiken, wil je je als gemeente ergens in liturgisch opzicht een accent plaatsen.	Wel
248	Er mogen nog meer liederen in die afsluiten bij de moderne taalgebruik en beleving	Wel
249	Er mogen wel wat meer pietistische liederen.	Wel
250	Voor de Veertigdagentijd zijn maar weinig liederen opgenomen. We missen een aantal liederen uit het oude liedboek	Wel
251	Er worden wel enkele liederen uit de het andere liedboek gemist. Denk aan O kom o kom Immanuel en de melodie van een vaste burcht is onze god is waardeloos.	Wel
252	Er zijn mooie liederen overgebleven uit voorgaande liedboeken en er zijn mooie liederen bijgekomen. Maar bij veel muzikanten en gemeenteleden leeft nog steeds het gevoel dat er zo veel mooie liederen verloren zijn gegaan. Er leven ideeën om een aantal van deze liederen onder te brengen in een door de gemeente zelf samengesteld liedboekje.	Wel
253	Er zijn soms wel vreemde beslissingen genomen.. sommige keuzes om liederen uit de oude bundel te schrappen begrijp ik totaal niet Er zijn wel erg veel liederen van ds. Troost in de bundel opgenomen.	Wel

254	Ook valt op de een aantal klassieke liederen uit de Stille Week verdwenen zijn. Daar staat tegenover dat de gemeente ook zeker vele prachtige nieuwe liederen (waarvan het zingen wél aan te leren is) rijker is geworden, die ook echt een impuls geven aan de gemeentezang. Ook prachtig dat alle 150 psalmen integraal mee zijn gegaan.	Wel
255	We missen veel goede, mooie en meezingbare liederen uit het oude liedboek. Terwijl er veel onzingbaar materiaal is opgenomen. En Afrikaanse liederen opnemen e.d.... leuk als je een koor hebt maar niet met de gemeente Een veel te groot aantal liederen is alleen geschikt voor koren of met voorzangers. Dat is jammer voor een gemeentebundel en ook storend. Wat velen en mij irriteert is de heiligenliederen die horen echt niet in een protestantse bundel, Willibrord, st. Maarten, Sinterklaas. Echt niet! En daarvoor zijn andere liederen opgeofferd. Begrijpen we echt niet.	Wel
256	verder vind ik vooral de liederen rond advent/kerst en 40dagentijd/pasen weinig vernieuwend en theologisch erg eenzijdig	Wel
257	Jammer dat bijv. Lied 292 Wegen Gods, hoe duister zijt gij. niet meer is opgenomen. Dit was het oudejaarslied bij uitstek.	Wel
258	Psalmen weg, sommige liederen zijn verdwenen	Wel
259	jammer dat er zo veel mooie psalmen niet in het nieuwe liedboek staan	Wel
260	Jammer dat in vertrouwde liederen tekst en of melodie zijn aangepast.	Wel
261	jammer dat nogal wat klassieke gezangen ontbreken	Wel
262	Liederer toegespitst op een enkel Bijbelverhaal zijn eigenlijk niet handig. Die zing je maximaal 1 x per jaar, en gaan dus niet vertrouwd worden. Wat mij betreft mogen die eruit. Verder draagt het geheel wel erg de stempel van wat hoog-liturgische opvattingen (qua responsies, en ook qua taalgebruik en melodie). De meeste mensen hebben een beroepsopleiding - deze groep wordt te weinig bediend, helaas. Liederer van Sela b.v. hadden goed gepast.	Wel
263	Liederer van Huub Oosterhuis worden gemist	Wel
264	Met name de meer liturgische liederer hadden er beter buiten kunnen blijven en in een aparte cantorijbundel opgenomen kunnen worden. Ik doel dan op de nummers 291 - 309, een deel van 327 - 340 en nog een paar andere nummers.	Wel
265	Onbegrijpelijk en heel teleurstellend dat heel bekende gezangen uit het oude liedboek uit het nieuwe liedboek verwijderd zijn. Hoe heeft men ooit tot zo'n besluit kunnen komen?	Wel
266	Senioren, die de grootste (!) groep kerkgangers vormen, zingen graag liederer die in hún leven een belangrijke rol hebben gespeeld. En deze staan vaak niet (meer) in het Lb 2013.	Wel
267	Toen het Liedboek 2013 verscheen zei iedereen: zoveel liederer! Toch hebben wij ook andere bundels nodig. We missen sommige oude 'klassiekers' en ook een aantal evangelische liederer.	Wel
268	Voor de introductie hebben wij gebruik gemaakt van een voorlichter van de ISK. Helaas heeft die een beeld gegeven van het NLB die niet recht doet aan wat onze gemeente wil. We hebben behoorlijk weerstand ervaren en negativiteit moeten overwinnen in de kerkenraad en de gemeente om nu een licentie voor een jaar op proef te nemen. Die is net deze maand ingegaan. We kennen dus niet alle mogelijkheden. Maar helaas staan er veel liederer niet in die wij in het Liedboek 1973 wel gebruiken. Het NLB kan daarom bij ons het oude Liedboek niet vervangen.	Wel
269	We gebruiken een enkele keer nog Tussentijds. Helaas zijn niet alle liederer daaruit in het Nieuwe Liedboek opgenomen.	Wel
270	we missen een aantal liederer die heel veel gezongen werden en de keus is nu wel erg groot.....	Wel
271	We missen een belangrijke liederer	Wel

272	Wij gebruiken graag Liedboek 1973, Evangelische Liedbundel en Zingende Gezegend. We missen in Liedboek 2013 vele vertrouwde liederen (zoals 'Ontwaakt Gij die slaapt en sta op uit de dood' en 'Ik heb de vaste grond gevonden'. vaak zijn dit juist de liederen die voluit het verzoenend lijden en sterven van onze Heiland benadrukken (een theologische keus misschien van de samenstellers?). De sterk liturgische liederen met 'onaantrekkelijke' melodieën spreken velen in onze gemeente niet aan.	Wel
273	Wij missen de Christocentrische liederen van 1973, waarin het verlossend lijden en sterven van Christus wordt bezongen.	Wel
274	wij missen het klassieke repertoire	Wel
275	Wij missen ongeveer 100 liederen, die zeer geliefd zijn, volgens ons ook in andere gemeenten, die door de liedboekredactie ons inziens ten onrechte een plaats is ontzegd. Daarnaast zijn er minstens 300 liederen, die volgens ons in vrijwel geen enkele gemeente worden gebruikt. Het liedboek heeft daarmee zijn doel voorbij geschoten.	Wel
276	Wij missen veel mooie bekende liederen uit de 1973 bundel in het nieuwe liedboek en van veel nieuwe liederen spreekt de taal en de muziek ons niet aan. Van de liederen die overgenomen zijn van de Engelstalige kerken met hun mooie melodie zijn er te weinig.	Wel
277	Naar verhouding veel Te weinig Lutherse liederen, die in het vorige liedboek wel opgenomen waren	Wel
278	Er is nogal wat kritiek op liedboek 2013. Met name vanuit confessionele en Christusbelijdende gemeenten. Zij missen de liederen die gaan over de verzoening, kruis en opstanding. IN die zin is Liedboek 2013 niet representatief voor de PKN. Het zou goed zijn als de synode daar nog eens naar zou kijken en een meer evenwichtige bundel zou samenstellen. Dan zouden zeker heel wat gemeenten alsnog de bundel gaan gebruiken. Het is teveel kyrie en Maria en te weinig Christus Jezus.	Niet
279	Onze gemeente zingt graag en uitbundig. Nieuwe liedbundels voegen mooie liederen toe, maar we verliezen ook liederen uit de oude bundel die we heel graag zingen.	Niet
280	Een aantal nieuwe liederen zijn voor veel ouderen niet geschikt. Dus het gebruik hangt ook af van de samenstelling van de gemeente.	Wel
281	ik denk dat wij het liedboek blijven gebruiken, maar ook dit liedboek voorziet niet in de behoefte, voornamelijk bij het oudere deel van onze gemeente	Wel
282	onze meelevende gemeenteleden zijn ouder: dat maakt dat men eerder hangt 'aan het oude' dan wanneer er een meer gemêleerde gemeente zou zijn	Wel
283	Wij zijn blij met het nieuwe liedboek, maar missen toch ook wel vrome en bevindelijke liederen uit het oude Liedboek. Bovendien zijn bepaalde moderne liederendichters in het nieuwe liedboek wel héél nadrukkelijk aanwezig, ten koste van mooie oude liederen uit het oude liedboek	Wel
284	Wij zijn een jonge, bruisende gemeente met veel kinderen, tieners en jongvolwassenen. Hebben de uitgevers van het Liedboek 2013 ook een visie op de vraag hoe je de "klassieke" kerkmuziektraditie (Psalmen en kerkliederen uit later eeuwen) over kunt dragen aan een nieuwe generatie? Wij zijn niet te benauwd om ook Opwekking te zingen, maar alléén Opwekking is uiteraard een grote verarming...	Wel
285	Er zijn veel mooie liederen buiten het liedboek gebleven en daarom gebruiken wij die in het Fries	Niet
286	Hierbij mijn artikel over het LB2013. Mede op basis daarvan zal onze gemeente het LB 2013 niet gebruiken. <Artikel niet integraal opgenomen> Ik heb in het nieuwe liedboek slechts een aantal nieuwe liederen aangetroffen die mijns inziens voor de Hervormde Gemeente XXX passend en mooi zijn en goed zijn te zingen. In het NLB zijn veel gezangen van het LB1973 niet overgenomen. Feit is wel dat men een veel bredere schat aan confessionele liederen niet in het NLB opnam.	Niet

287	Jammer dat in dit liedboek diverse Lutherse liederen uit onze hoogtijvieringen verdwenen zijn. Die moeten we nu extra bijleveren. Weer een extra blad papier.	Niet
288	wat volstrekt ontbreekt zijn vragen over de keuze van de liederen in het nieuwe liedboek (en het weglaten of veranderen van vele 'oude bekenden'). Daar valt m.i. behoorlijk wat op af te dingen. Voor mij is de nieuwe liedkeuze te eenzijdig: een veel te hoog Sytze de Vries gehalte (taalkundig vaak niet sterk). Ook de nieuwe melodieën zijn weinig afwisselend. Een flink aantal theologische/levensthema's komt nauwelijks aan bod, terwijl andere oververtegenwoordigd zijn. Ik grijp zeer regelmatig mis bij de voorbereiding van een thema/dienst. Kortom: ik vind dat het Nieuwe Liedboek voor verbetering vatbaar is. Ik ben bang dat dit liedboek vrij snel weer achterhaald zal zijn omdat het toch te eenzijdig is.	Wel
289	We missen in het reguliere liedboek eenvoudige hedendaagse liederen die laagdrempelig zijn en niet (evangelisch)dogmatisch van toon. Onze cantor schrijft daarom zelf een en ander als aanvulling. De sfeer van "nader tot jou".	Wel
290	Te veel liederen uit Liedboek 1973 verdwenen. Vooral liederen uit confessioneel / gereformeerde kring; Lieder 40-dagentijd karig bedeed	Wel
K Digitale beschikbaarheid - Licenties - Liedboek Online		
291	Geen hulpmiddelen voor scholen (YouTube filmpjes). Breed maar daardoor juist ook smal omdat andere bundels dan meer bieden.	Wel
292	Het liedboek is helaas nog niet als e-book verkrijgbaar	Wel
293	Jammer dat er nog geen e-book versie is, dan kan ik hem op mijn telefoon zetten	Wel
294	Wat zou het mooi zijn als er filmpjes op Youtube kwamen bij de kinderliederen/liederen voor jongeren bij Liedboek 2013. Nu verliezen we het van alle Opwekking die wel makkelijk aan te leren is via Youtube.	Wel
295	Heel jammer dat de rechten van de musici niet zijn afgekocht. Het zou prachtig zijn als alle liederen op you-tube staan. Maakt het ook makkelijker om een nieuw lied te gaan zingen met de gemeente. Zelfs over mp3 op onze site kregen we gezeur met rechten over. Gemiste kans van de Stichting Liedboek naar ons inzicht.	Wel
296	Heel spijtig dat de rechten voor gebruik niet zijn afgekocht. Dat het in boekvorm is verschenen	Wel
297	dat de volledige licentie niet alle liederen "dekt" maar slechts 2/3 van het liedboek	Wel
298	het is een groot gemis dat de liederen niet vrij zijn te luisteren op het internet. (zoals dinteloord dat had op internet) Dat doet het orgelspel van de organist geen goed! bij nieuwe liederen levert dit echt problemen op. het is dat ik zelf goed zingen kan, al zingend neem ik de gemeente en organist op sleeptouw	Wel
299	Het moet nog makkelijker worden om te achterhalen of er, aparte, auteursrechten berusten op een bepaald lied.	Wel
300	jammer dat de auteursrechten niet zijn afgekocht.	Wel
301	Jammer dat je apart moet betalen voor de licentie	Wel
302	Jammer dat de kerk de licentie niet als kerk heeft afgekocht. Betalen om je "eigen" liedboek te mogen gebruiken is merkwaardig	Wel
303	Daarnaast is het werken met losse afbeeldingen die weer in een powerpoint gezet moeten worden onnodig omslachtig. Het is al lastig om vrijwilligers te vinden in veel kerken. Als het samenstellen van de presentaties ook nog zoveel tijd kost (je kunt maar tien coupletten per keer downloaden) dan is dat gewoon verspilde tijd. Het zou diverse betrokken partijen in liturgisch Nederland sieren als er een softwarepakket komt waaraan je verschillende bundels kunt toevoegen en waarin je alleen maar hoeft aan te vinken welke liederen en coupletten je wilt zingen. Als dan ook meteen	Wel

	de chaos met licenties is geregeld scheelt dat een heleboel. De PKN is mijns inziens een partij die groot genoeg is om hier ook een drijvende kracht achter te zijn. Ik merk dat veel gemeentes er met beameren/notenbeeld/licenties maar moeizaam uitkomen.	
304	de bereikbaarheid van de liederen (de teksten) op internet zou wat ons betreft beter kunnen	Wel
305	De licentiekosten zijn hoog.	Wel
306	de site waar je met licentie toegang toe hebt zou veeeeel gebruiksvriendelijker moeten! Is nu erg op beamen gericht en niet op ander gebruik.	Wel
307	Het lettertype bij de notenbalken versie voor beamer is niet duidelijk.	Wel
308	Liedboek Online zou wel wat Flexibeler mogen wat betreft keuze van lettertype voor de beamer (met notenschrift)En bovendien zijn de geleverde dia's niet zomaar te gebruiken omdat de lege ruimte rondom te groot is. Er gaat veel leesbaarheid verloren door de 'kleine' plaatjes die handmatig bijgesneden en vergroot moeten worden om het leesbaar te krijgen.	Wel
310	De licentiekosten zijn nog steeds erg hoog.. Aanpassing is gewenst.	Wel
311	En nog een belangrijk ding: van het 'oude' Liedboek was er een computerprogramma waarom je mooi de melodie kon afluisteren of deze te zingen viel etc. Bij het nieuwe liedboek is er - bij mijn weten tenminste - alleen een heel raar veel te snel gespeeld elektronischpingeltje, Kunt u daar iets aan doen?	Wel
312	De midiplayer van het liedboek-programma smeekt om een kwalitatieve sprong voorwaarts.	Wel
L	Toekomstbeeld gemeenschappelijke liederenschat	
313	d) De vraag is of een gedrukt liedboek nog van deze tijd is. Wellicht beter dat de PKN digitaal een 'canon' heeft van aanbevolen en toegestane liederen en een lijst van liederen die om theologische redenen ontraden wordt, aangevuld met actuele liederen/teksten. Die lijst kan op internet worden aangeboden, en beschikbaar gesteld voor gebruik via een beamer.d) Een alternatief had geweest om Liedboek 2013 uit te geven in verschillende versies, naar voorbeeld van de gele en blauwe bundel van 'Geroepen om te zingen', met een gemeenschappelijke kern en een deel dat voor bepaalde gemeentes wel en voor anderen minder geschikt is.e) In ieder geval zal er rekening mee gehouden moeten worden dat gemeentes meer en meer 'bricolagegemeentes' zijn en dat slechts bij een deel van de gemeente er behoefte is aan zingen bij min of meer tijdloze teksten en liederen, begeleid door het orgel. Bij mensen die afhaken van de gemeente is die behoefte nog sterker, c.q. die voelen zich nog minder thuis bij onze liedcultuur.	Wel
314	Het lijkt me goed om door te gaan met het verzamelen van liederen en het stimuleren van tekstdichters en componisten	Wel
315	het zou fijner zijn geweest als het een losbladig systeem was waar liederen aan toegevoegd kunnen worden, kerkmuziek blijft zich vernieuwen...	Wel
316	Voor de wat modernere en kinderliederen is het misschien een idee dat via supplementen te doen die elke 5 jaar geüpdatet worden en dan dit type liederen niet in het liedboek op te nemen die veel langer mee hoort te gaan.	Wel
317	We hopen dat er elke 20 jaar een revisie komt. Van 1973 tot 2013 duurde te lang, daardoor is er allerlei wildgroei ontstaan. Deze weg s.v.p vervolgen	Wel
318	Wij vinden het wenselijk, dat er over 5 jaar een herziene editie van het liedboek verschijnt, waarin rekening wordt gehouden met de ervaringen van veel gemeenten.	Wel
319	De jongere generatie in onze gemeente ziet niet de meerwaarde van een liedboek: beameren / YouTube is voor hen voldoende.	Wel

320	een herziening zou heel mooi zijn, maar gezien de kosten is dat een onhaalbare kaart. Het Nieuwe Liedboek had gewoon in een dertigtal gemeentes moeten proefdraaien voor het volledig uitgezet werd. Nu kun je niet meer terug en zit je er aan vast.	Wel
321	In reactie op de vorige vraag: het is wel van belang dat in ieder geval in gemeentes van hetzelfde 'type' een gedeelde liederenschat heeft, zodat je niet ontheemd voelt als je een keer in een andere kerk komt. Aan de andere kant moet altijd rekening gehouden worden met nieuwkomers én met mensen die vroeger de kerk verlaten hebben (en graag nog iets herkenbaars terugzien).	Wel
322	Blijf investeren in programma's om onbekende liederen uit het nieuwe liedboek blijvend onder de aanbracht te brengen in de kerk.	Wel
323	De bundel 2013 gewoon behouden, maar biedt op internet nieuwe mogelijkheden aan, inclusief populaire liederen en nieuwe liederen. Ik wens u veel wijsheid toe bij het verdergaande proces van ons liedboek.	Wel
324	Voortdurende revisie en aanvulling nodig; basis bij betrekken!	Wel
M Synodebesluitvorming		
325	Gelet op de praktijk dat er in de PKN-kerken allerlei bundels en liederen gebruikt worden is het helemaal niet relevant om het liedboek 2013 door de Generale Synode officieel aan de gemeenten aan te bieden als Liedboek!	Niet
326	Liederens die in Liedboek 2013 staan komen regelmatig ook in andere bundels voor. Het oude liedboek is in onze gemeente nog steeds de basis aangevuld met liederen uit andere bundels. Toonhoogte, JdH, Opwekking. Deze worden door de beamer geprojecteerd. De vraag welke bundel er gebruikt wordt is daarom minder relevant. De liederen worden zoveel mogelijk door organist en muziekteams begeleid. Bij voorkeur doen ze dit samen.	Wel
327	voorlopig geen nieuw liedboek meer.	Wel
328	Als we een dienst voorbereiden kijken we vooral naar welk lied bij het thema past. Ondergeschikt is uit welke bundel dit lied komt, daar gaat het helemaal niet over, het gaat om de liedteksten!	Wel
329	Elke gemeente heeft de vrijheid om die liederen te laten zingen die men wil, ongeacht uit welke bundel dat is.	Wel
330	Het interesseert mij eigenlijk niet zoveel of de synode het liedboek aanbiedt aan de gemeenten of niet. Wij zullen toch onze eigen liturgische weg blijven gaan, niet angstig om nieuwe dingen te proberen.	Wel
331	Het is belangrijk dat er in gemeentes gezongen kan worden wat men wil. Dus geen liedboek wat door de synode is vastgesteld. Ook liederen uit andere bronnen moeten kunnen en mogen.	Wel
332	natuurlijk alleen al omdat veel mensen en ook de kerk deze bundel hebben aangeschaft. Voor onze gemeente is de aanvulling van de evangelische liedbundel (of Hemelhoog) wel zeer belangrijk.	Wel
333	Wel of niet vastgesteld als officieel liedboek van de PKN, de gemeenten kiezen zelf de liedbundels die zij gebruiken	Wel
334	Jammer als een liedboek min of meer wordt opgedrongen dat maar bij een klein deel van de PKN past. Alle traditionele liederen zijn verdwenen of aangepast. Veel is onzingbaar, zweverig of inhoudsloos. En het Sinterklaaslied is ronduit stuitend.	Niet
335	Als de synode uitspraken doet over de liturgie, dan zullen dat (gezien de verdeeldheid in onze kerkgemeenschap) uitspraken zijn die de grootste gemene deler van de PKN weergeven. Daar heb ik niet veel behoefte aan. Het geeft niet weer hoe wij de eredienst vieren en het biedt ook weinig stimulans aan onze vieringen. De synode moet terughoudend zijn op dit punt.	Wel

336	Denk er aan dat de visie van theologen met betrekking tot het Liedboek 2013 anders is dan die van doorsnee gemeenteleden. Laatst genoemden hebben bijvoorbeeld geen idee dat het Liedboek 2013 nog niet officieel is aangeboden als Liedboek van de PKN. Vele mensen hebben het Liedboek 2013 aangeschaft en hoewel er meer evangelische/opwekkingsliederen/klassiekers in zouden mogen staan als je het de gemeente zou vragen, denk ik niet dat ze op weer een nieuw liedboek zitten te wachten.	Wel
337	Het lijkt ons weinig zinvol dat de synode een uitspraak doet over het al dan niet gebruiken van het Liedboek 2013. Gemeenten zullen zich vrijwel zeker niets van een dergelijke uitspraak aantrekken!	Wel
338	Ga aub geen bundel vastleggen. Laat gemeenten vrij. Geef gemeenten die het lastig vinden een keuze te maken een advies mee. Maar ga geen officiële liedbundel vaststellen.	Wel
339	Wat betreft 1 liedboek voor de hele Protestantse Kerk: ik vermoed dat dit niet mogelijk is en gezien de breedte van onze kerk, lijkt me dit ook niet nodig. Wel is het misschien goed te zoeken naar manieren om het liedboek ingang te laten vinden in gemeenten waar het nog niet gebruikt wordt en waar het wel zou passen. Ik maak soms mee dat gemeenten allerlei liederen zingen, terwijl het liedboek hen zoveel rijkdom zou kunnen geven. Ik proef soms onwetendheid over het bestaan ervan. Maar misschien ben ik te optimistisch en sluit mijn geloofsbeleving waarin schoonheid van taal en muziek een rol spelen, niet altijd aan bij anderen.	Wel
340	Omdat er vanaf de beamer gezongen wordt, zijn alle liederen digitaal op te vragen, ook liederen die niet in het liedboek staan, dus het nut van een nieuw boek wordt niet gezien. Het is nu meer een verzamelbundel/naslagwerk van heel veel liederen	Wel
341	Neem in Gods Naam Liedboek 2013 aan als gebruikelijke Liedboek voor gebruik in de gemeenten, zowel in de eredienst als daarbuiten. Dat er liederen zijn die wij niet gebruiken omdat dat in onze gemeente niet past, dat kan in de loop van de tijd nog veranderen. Dat er wat verbeteringen kunnen zijn in de uitgave van het Liedboek (gemis van melodie bij voorzang, gemis melodie op een nieuwe bladzijde, liederen die gemist worden, vertaal- en melodiekeuzes e.d.), dat is allemaal te ondervangen bij een herziene druk. Maar dat het Liedboek een verrijking is ten opzichte van Liedboek 1973 en een verrijking voor de kerk en ons geloofsleven, dat is voldoende aanleiding om te zeggen: O neem het aan, synode, neem het aan.	Wel
N	Overige opmerkingen	
342	(Gast) predikanten kiezen slechts af en toe een lied uit deze bundel en alleen als het niet in een andere bundel voorkomt	Wel
343	alleen voor de kinderen wordt weleens een ander lied gebruikt, maar meestal omdat het een projectlied betreft	Wel
344	Als organist ervaar ik dat ongeveer 10 % vd liederen ónder de maat is voor direct en verantwoord gebruik. Over de inhoud van teksten kan ik niets zeggen. Maar de kwaliteit van de muziek is soms zo laag dat dit een onbekommerd gebruik zeer in de weg staat. En dat zeker een tekstdragende functie geheel ontbreekt.	Wel
345	Als wijkgemeente hadden we voor 2013 besloten ook te zingen uit OTH. Dat gaf ons toen meer keus dan het nieuwe liedboek. We hebben daarna incidenteel het Nieuwe Liedboek gebruikt. We willen het gebruik van dit liedboek in de toekomst verder onderzoeken.	Wel
346	Dat er genoeg aandacht voor de psalmen blijft	Wel
347	De voorkeur, qua kleur / identiteit van onze WIJK-gemeente (centrumgemeente GROTE KERK) gaat uit naar 'WEERKLANK'	Wel
348	Gebiedend wijs meervoud is helaas enkelvoud geworden!Voegt niet zoveel toe tov Liedboek van de Kerken zeker niet zonder eigen cantorij.	Wel

349	Noot van de organist. Verder zijn sommige liederen moeilijk te begeleiden op orgel (bijvoorbeeld 1006)	Wel
350	gemeenteleden willen graag vernieuwen, maar niet veranderen.. dwz alle verandering kost tijd..	Wel
351	Erg traditionele muziekstijl. Erg op tekst gericht.	Wel
352	Het is maar zeer incidenteel dat er een lied wordt gezongen uit dit liedboek	Wel
353	Het liedboek is niet het enige boek dat wij in onze diensten gebruiken.	Wel
354	Het liedboek is ook een oefening voor begrip voor andere stromingen in onze kerk.	Wel
355	Het Liedboek is wel aangeschaft door de kerk voor gemeenteleden die dit wensten, tegen betaling. Bij bijzondere gelegenheden wordt er ook nog wel een liturgie afgedrukt. En er zijn een aantal gemeenteleden die het liedboek altijd mee nemen, naast het beamergebruik.	Wel
356	Het Liedboek wordt ook gebruikt in andere bijeenkomsten, dat is positief.	Wel
357	Het zou goed zijn als er ook papieren naslagwerken over de liederen en meer voorspelen/zettingen van de liederen verkrijgbaar zijn.	Wel
358	In feite zingen we nog steeds uit "1973", maar gebruiken als bron het nieuwe liedboek, vooral vanwege het gemak van beamen met notenbalken.	Wel
359	Jammer voor het kerkelijk taalgebruik dat de "t's" zijn verwijderd in de teksten bij woorden als "Loof".	Wel
360	Lied 745 hoort naar mijn mening niet thuis in een protestantse bundel. 'Nicolaos pleit voor ons.' Enkele leden, met wie ik heb gesproken stonden sceptisch tegenover een enquête.	Wel
361	Liedbundels leven niet onze gemeente. Mensen zingen en kennen vooral losse liederen. Velen zouden het liedboek niet herkennen als het voor hen lag.	Wel
362	Liederen (Uit liedboek, Ev. Liedbundel, en Opwekkingsbundel) die niet door organist begeleid kunnen worden, zingen we mee met 'youtube' (geprojecteerd via Beamer). Er waren geen vragen over de organisten. Liederen uit nieuwe liedboek zijn nml. niet altijd moeilijk. Maar ondanks dat we 4 organisten hebben, is hun kunde in het orgelspel beperkt. Nieuwe liederen aanleren aan de gemeente is zeer lastig, terwijl de gemeente het best kan.	Wel
363	liederen over genezingen komen er weinig in voor en ook weinig belijdende liederen van de ik-vorm.	Wel
364	onbekend is welke licentie de Prot Gemeente XXX heeft en welke regels voor onze gemeente daaraan verbonden zijn.	Wel
365	Onze gemeente is zeer pluriform, waardoor de 'theologische bandbreedte' groot is. Theologische aansluiting is er bij vrijwel de hele breedte (behalve degenen die alleen liederen willen zingen die ze 70 jaar geleden uit hun hoofd hebben geleerd).	Wel
366	Onze gemeente raakt op dit moment bekend met Liedboek 2013, voor de dienst zingen we een lied uit Liedboek 2013 en in bijzondere diensten worden er in dienst soms liederen gezongen uit Liedboek 2013. Het Liedboek 2013 is dus nog niet ingevoerd in onze gemeente.	Wel
367	Sinds 2013 zingt de Cantorij elke dinsdagmorgen verschillende liederen en oefenen onbekende liederen. Wij vragen predikanten voor de zondag de te zingen liederen op te geven. De groep heeft daarnaast een sociale functie gekregen door vooraf koffie te drinken.	Wel
368	We gebruiken het liedboek ook voor gebeden buiten de eredienst, bij het toerustingswerk.	Wel
369	We hebben een lied van de maand die we de eerste zondag v.d. maand voor aanvang van de dienst oefenen en gedurende de rest in (bijna) elke dienst zingen	Wel

370	Wij gebruiken het te weinig om een gefundeerd oordeel te kunnen geven, voelen ons meer thuis bij Huub Oosterhuis, Nieuw Liedfonds, Zangen van Zoeken en Zien, of maken zelf liederen	Wel
371	Wij vinden het liedboek 'voldoende' geschikt. Dat wil niet zeggen dat het soms zoeken is naar liederen waarin God en mens het niet automatisch eens zijn.	Wel
372	Wij vinden het nieuwe liedboek een gemiste kans. Het lijkt of de leiding van de kerk een eigen koers wil doordrukken.	Wel
373	Wij waren een van de eerste gemeenten die het liedboek heeft aangeschaft. Persoonlijk heb ik de gebeden gebruikt bij een uitvaart.	Wel
374	wij zijn zeer ontstemd over de theologische keuze in Liedboek 2013 om het verzoenend lijden en sterven van Christus voor de zonde weg te filteren uit de liederen. Dit is de hoofdreden dat wij Liedboek 2013 niet hebben aangeschaft en dat wij het weinig gebruiken.	Wel
375	1. Als basisregel geldt in onze wijkgemeente dat in de eredienst minstens de helft van de gezongen liederen een psalm betreft: hiermee brengen we ook de 'onopgeefbare verbondenheid' met Israël tot uitdrukking. Jezus zelf heeft ook de psalmen gezongen.2. In 2016/2017 heeft een commissie in onze gemeente liedbundels onderzocht en met elkaar vergeleken. We zijn toen van Liedboek 1973 naar Weerklank overgestapt: verder zingen we in de dienst een tot drie psalmen uit de Staatsberijming van 1773.Het Liedboek 2013 is volgens ons te dik (=onpraktisch) en als gemeente zouden we van een te beperkt deel van de liederen hieruit zingen, ook omdat een deel van de liederen niet strookt met de Bijbelse waarheid.3. Verder blijkt ons uit een rondvraag in de gemeente dat er zeer veel onkunde onder gemeenteleden bestaat over liturgie. Het gevoel van de kerkmensen is nogal eens de norm. Dat is een zorgelijke ontwikkeling die de hele protestantse kerk raakt.4. Het mooie aan het Geneefse psalter is dat de melodieën die deels geïnspireerd zijn door het Gregoriaans, via deze zangtraditie teruggaan op de zang in de synagoge. De oude kerktoonsoorten bieden een grotere variatie/rijkdom dan het duale 'grote terts/kleine terts' van de hedendaagse melodieën. Wellicht dat de synode ook aandacht kan vragen voor deze aspecten.	Niet
376	Alle wijzigingen in de liturgie leveren geen nieuwe gemeenteleden op. Trouw blijven aan de Bijbel wel.	Niet
377	Alternatief voor het Liedboek is voor klassiek gereformeerd-hervormden mogelijk de Bundel Weerklank	Niet
378	Door het gebruik van een beamer zingen we liederen uit alle bundels. Heel af en toe uit het Liedboek 2013. De kerkenraad heeft niet de intentie één bepaalde bundel aan te wijzen als standaardbundel, maar zo veel mogelijk Bijbelse liederen uit alle bundels te zingen.	Niet
379	er is binnen een deel van de gemeente en kerkenraad behoefte aan verandering liturgie. Tot nog toe geen consensus. Ik kan me voorstellen dat er over 5-10 jaar wel duidelijke veranderingen in liturgie doorgevoerd zijn, echter dan ligt het meer voor de hand dat we "weerklank" gebruiken dan het liedboek.	Niet
380	Ga terug naar de basis en laat Het Woord aan het woord. Dit gebeurt echt te weinig en natuurlijk begrijp ik dat je ook aansluiting bij deze tijd moet hebben, maar dat lukt echt prima ook met de alleen de bijbel en psalmen .	Niet
381	Geachte broeder/zuster,In onze Hervormde Gemeente zijn we gewoon alleen psalmen te zingen. Wij gebruiken de klassieke liturgie.Met vriendelijke groet: XXX , HG YYY	Niet
382	met de invoering van steeds meer liederen loopt de inhoud van de eredienst steeds meer leeg. de eredienst met in de kern de verkondiging/bediening van de verzoening zal uiteindelijk alleen de kerk kunnen behouden bij Gods getuigenis van het leven door het bloed van Jezus Christus. alle vernieuwingen in de achterliggende decennia hebben dit niet kunnen bewerkstelligen.	Niet
383	Momenteel zingen wij alleen oude berijming Psalmen.De kerkenraad heeft besloten om eind 2018 of begin 2019 de bundel weerklank te gaan gebruiken naast de huidige psalmen. Daarnaast is er bij bijzondere dienst de mogelijkheid om uit andere liedbundels enkele liederen te zingen.	Niet

384	Niets aan de gemeente opleggen.	Niet
385	Per 23 sept.2018 is het liedboek 2013 in gebruik	Niet
386	We hebben veel jeugd in de gemeente, die ook naar de kerk komt	Niet
387	We hechten aan het zingen van de Psalmen, die al zoveel eeuwen hun waarde hebben bewezen. Daarnaast ook vanwege de band met Israel.	Niet
388	We zijn bezig met een fusieproces met de Gereformeerde Kerk, we zijn 10-15 jaar geleden van de Hervormde Bundel 1938 overgegaan naar het Liedboek 1973, we gaan nu niet meer veranderen voor de fusie. We zingen bij speciale momenten of diensten ook uit andere bundels, zoals de Evangelische Bundel of Joh. de Heer	Niet
389	Wij achten het van groot belang voor de samenhang van de Protestantse Kerk in Nederland dat er zoveel mogelijk een eenduidige orde van dienst met een liedboek dat door alle denominaties in de kerk van harte kan worden ondersteund. M.b.t. de liedbundel kleven er op dit moment teveel bezwaren aan de inhoud, zowel tekstueel als muzikaal.	Niet
390	wij staan een schriftuurlijk/bevindelijke prediking voor en waarin de verkondiging van Gods Woord centraal staat en er geen behoefte bestaat aan vernieuwingen	Niet
391	wij zijn voornemens de bundel Weerklank te gaan gebruiken	Niet
392	bij laagdrempelige experimentele diensten putten we uit andere, moderne bronnen, m.n. zelf samengestelde liedboekjes uit allerlei plaatsen.	Wel
393	Dat het gebruik van de beamer helaas betekent dat mensen geen liedboek meer aanschaffen.	Wel
394	Een ordinarium vóórin, met de meest gangbare (lees)teksten zou een welkome aanvulling zijn	Wel
395	Er zijn nogal wat liederen die nooit gezongen zullen worden	Wel
396	Het is belangrijk dat de liederen een aanvulling zijn bij de verkondiging.	Wel
397	het Liedboek 2013 is weinig ondersteunend voor gemeenten met een Confessioneel-Evangelische liturgie. Onze gemeente zou hier vanuit de Landelijke Kerk graag wat support, erkenning en ondersteuning in krijgen	Wel
398	In de Eredienst zullen we toch altijd blijven proberen om binnen de diversiteit van gemeenteleden tegemoet te komen aan ieders wensen m.b.t het zingen van liederen.	Wel
399	Nieuwe liederen worden in onze gemeente tijdens de dienst aangeleerd: de organist speelt het lied een keer voor en vervolgens zingen de gemeenteleden het lied.	Wel
400	Voor het begeleiden van veel evangelische- en/of opwekkingsliederen is piano, band of percussie nodig.	Wel
401	Wij gebruiken te hooi en te gras ook wel andere liedbundels (bijvoorbeeld de nieuwste twee van Sytze de Vries) maar het liedboek blijft de basis en het uitgangspunt.	Wel
402	Wij hebben een keer per maand een volledig ander type eredienst, waarin we meestal niet zingen uit het Liedboek 2013	Wel
403	Beste mensen, Wij zijn van mening dat de kerk niet gediend wordt met vele veranderingen. We zien het resultaat: leegloop. Stabiliteit en het verschil maken met de wereld buiten de kerk biedt toekomst. Tevens vasthouden aan de oude belijdenis, dat geeft houvast. Zie naar de gemeenten die hieraan voldoen en u zult moeten opmerken dat deze gemeenten over het algemeen bloeien en groeien. Vergelijk dit met de gemeenten die meegaan met elke vernieuwing en u ziet over het algemeen dat of de jeugd afhaakt of de ouderen blijven weg. Vernieuwing geeft vaak onrust in de gemeente. Bij ons gaat het al decennia lang op dezelfde wijze met dezelfde gebruiken en de gemeente voelt zich er thuis. Het Woord van God staat centraal en daarmee de bediening van de verzoening door het bloed van Jezus Christus. Hartelijke groet en Gods zegen, Scriba xxx, Hervormde gemeente te YYY.	Niet

404	Blijf dicht bij het onfeilbaar Woord van God, alleen dan mogen we zegen verwachten	Niet
405	Geen belangstelling voor dit liedboek	
406	Hoe komt het dat veel gemeenten zoveel andere bundels gebruiken naast Liedboek 2013?	Wel
407	Ik heb hem ingevuld, maar ik kreeg tijdens het schrijven wel de indruk, dat deze vragenlijst wel een heel erg gereformeerd karakter heeft. Ik vond er niets in wat recht doet aan het lutherse deel van de pkn.	Wel
408	Jammer dat er in de PKN -kerken zoveel onderscheid is. Er zijn zelfs kerken die nog niet aan het oude liedboek toe zijn of de liederen nog op oude melodieën zingen.	Wel
409	Oude liedboek weer terug. 10 geboden en liefdesgebod in elke eredienst terug!	Wel
410	Snel afscheid van nemen!!!! <van Liedboek 2013>	Wel
411	Echt ongelofelijk hoe al die mooi liederen vern...t zijn door nieuwe lichten. Waarom al die mooie teksten door Jip wn Hanneke taal vervangen? Goed, de teksten zijn misschien niet niet modern meer maar ze waren goed! Dit liedboek Zou gezuiverd moeten worden van al die nieuwe liedjes en ego tekstjes van huidige kerk helden! Wat bv een Oosterhuis in dat liedboek doet is mij een compleet raadsel of heeft dat net politieke voorkeuren te maken?	Wel
412	Vorige liedboek weer herinvoeren. Ik heb er nog wel een thuisliggen. Jullie weten echt niet waar je mee bezig bent. Maar goed in 2030 bestaat de kerk waarschijnlijk toch niet meer! Ga zo door!	Wel
413	Sinds het afgrijslijk nieuwe liedboek minder samenzang en een grote chaos Lekker doorgaan met het alsmaar veranderen!!	Wel

Bijlage 3

Samenvatting reacties classicale vergaderingen

Werkwijze

Eind augustus 2018 ontvingen de scriba's van de elf nieuw gevormde classicale vergaderingen een vooraankondiging van de vraag van het moderamen om zich in het najaar te buigen over de vraag of *Liedboek2013* aan de gemeenten kan worden aangeboden als Psalm- en Gezangboek van de Protestantse Kerk in Nederland. Op 8 oktober ontvingen zij het definitieve verzoek daartoe, voorzien van:

- Een brief van het moderamen met daarin de een samenvatting van de toetsingscriteria die de generale synode in 2013 heeft geformuleerd.
- De resultaten van het online onderzoek onder de kerkenraden, waarin de ervaringen met *Liedboek2013* werden bevraagd.

Verzocht werd om voor 5 januari 2019 aan de generale synode te rapporteren over het standpunt van de classicale vergaderingen.

Respons

Van de elf classicale vergaderingen reageerden er negen met een antwoord op de gestelde vraag. De classis Noord-Holland berichtte pas in mei 2019 over de vraag van het moderamen te kunnen spreken. Van de classis Zuid-Holland-Zuid werd geen bericht ontvangen.

Resultaten

In onderstaande tabel zijn de bevindingen samengevat van de negen classicale vergaderingen die reageerden op het verzoek van de generale synode.

Naam classis	Reactie	Opmerkingen
Groningen-Drenthe	Instemming	Eén opmerking: vervang titel: Psalm- en Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk
Friesland	Instemming	In de evaluatie is te weinig aandacht besteed aan de muzikale kant van Liedboek 2013.
Overijssel-Flevoland	Instemming, onder voorwaarde	Liedboek2013 beschouwen als <i>een</i> Psalm- en Gezangboek voor de Protestantse Kerk (dus geen exclusiviteit claimen).
Veluwe	Instemming (niet unaniem)	Overzicht van individuele opmerkingen van leden classicale vergadering
Gelderland Zuid & Oost	Instemming	"Wens dat bij een herdruk (...) de muziknoten op elke linker bladzijde worden herhaald".

Utrecht	Geen uitspraak	"van de 20 afgevaardigden gaven er 11 aan het liedboek te gebruiken". "Inhoudelijk is er verder niet doorgepraat. Mede doordat de online-evaluatie al gebeurd was."
Zuid-Holland Noord	Geen uitspraak	<ul style="list-style-type: none"> • In de helft van de gemeenten wordt LB2013 niet gebruikt. Daarmee wordt de vraag of de bundel voldoende past bij de identiteit van een deel van de gemeenten, negatief beantwoord. • Voorkom de gedachte dat dit hét <enige> Liedboek is. • "In gemeenten waar gebruik wordt gemaakt van een beamer is de vrijheid groter om uit verschillende bundels te putten." • "Bij een groot aantal gemeenten in de classis wordt wel degelijk dankbaar gebruik gemaakt van het Liedboek. De brede keuzemogelijkheid wordt gewaardeerd."
Delta	Schoorvoetende instemming	<ul style="list-style-type: none"> • "Diverse liederen alleen te zingen met een cantorij". • "Er zijn teksten van liederen uit bundel Opwekking veranderd, hetgeen als onjuist wordt beschouwd." • "Twijfel of (...) de verschillende stromingen in de Protestantse Kerk wel voldoende vertegenwoordigd zijn. Lieder uit de bundel Weerklank worden gemist".
Brabant-Limburg en Réunion Wallonne	Geen bezwaar	Geen